

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Gazdaságtudományi intézet
Gödöllő

A munkanélküliség okai és következményei

SZAKDOLGOZAT

Készítette: Nagypál Boglárka

Pénzügy számvitel BA

Neptunkód: M2TVAW

Konzulens: Dr. habil Dedák István

Gödöllő, 2024.

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
1. Foglalkoztatási ráta, aktivitási ráta, munkanélküliségi ráta	5
2. Definíciók és típusok.....	6
3. A klasszikus és konjunkturális munkanélküliség.....	8
3.1. Klasszikus munkanélküliség	9
3.2.A konjunkturális munkanélküliség	12
4. A monetáris politika	12
3.1.A monetáris politika szerepe a munkanélküliség csökkentésében.....	13
5. A munkanélküliség szociológiai következményei	15
6. A 2008-as válság kialakulásának háttere	16
7. A munkanélküliség és gazdasági teljesítmény a válság kitörése után.....	20
Forrás: Eurostat.....	21
7.2.Tartós munkanélküliség	22
8. A munkanélküliség szerkezeti alakulása.....	23
8.1.Munkaerő részvételi arány	24
8.2.A fiatalok munkanélküliségének alakulása	26
8.3.A munkanélküliség alakulása iskolai végzettség szerint	28
9. A munkanélküliség csökkentését célzó gazdaságpolitikai intézkedések Magyarországon	30
9.1.A közmunkaprogramok alkalmazása a munkanélküliség csökkentésére	31
10. Nemzetközi kitekintés a munkanélküliség alakulásáról.....	34
10.1.A külföldi munkavállalás növekedése	34
10.2.Munkanélküliség alakulása az EU-ban és az USA-ban.....	36
11. A munkanélküliség hatásai	37
12. A munkanélküliség társadalmi és gazdasági költségei	38
13.A munkanélküliség előnyei	41
14. A munkanélküliség alternatívái	43
14.1.A meghatározás korlátai.....	43
15.Lehetséges megoldások.....	44
15.1.Keresletoldali megoldások	44
15.2.Kínálati oldali megoldások	46

16.Következtetések, javaslatok	47
17.Összefoglalás	48
Irodalomjegyzék.....	52

Bevezetés

A 2008 őszen kezdődött globális pénzügyi válság mélyreható hatással volt a fejlett országok gazdaságiteljesítményére és munkaerő-piaci feltételeire. A válság kitörését követően 2009-ben mind az európai országokban, mind az Egyesült Államokban jelentős visszaesés volt tapasztalható a bruttó hazai termékben (GDP), és ez alól Magyarország sem volt kivétel. Ez a teljesítménycsökkenés természetesen a munkanélküliség növekedéséhez vezetett, amely sok országban évtizedek óta nem látott szintet ért el. Míg az Egyesült Államokban gyors gazdasági növekedés és a munkanélküliség közel 6 %-ra való csökkenése volt tapasztalható, addig az Európai Unióban lassú növekedés és még mindig 6% feletti munkanélküliségi ráta volt tapasztalható. Magyarország gazdasági teljesítménye inkább az EU-hoz igazodott, az elmúlt években lassú növekedést mutatott, és bár a statisztikák egy lehetséges fordulatra utalnak, ez nem feltétlenül pozitív irányba mutat.

A munkanélküliség tekintetében Magyarország jobban teljesít, mint a európai átlag, de a közgazdászok között nincs egyetértés ebben a kérdésben, amint azt dolgozatomban be fogom mutatni. Összességében úgy tűnik, hogy a munkanélküliség és a kapcsolódó társadalmi problémák a következő években is a közgazdászok figyelmének középpontjában maradnak, így a munkanélküliség elemzése és a lehetséges gazdasági intézkedések és lehetőségek bemutatása kulcsfontosságú.

A dolgozatot úgy építettem fel, hogy először a munkanélküliséggel kapcsolatos legfontosabb definíciókat mutatom be a Központi Statisztikai Hivatal figyelembevételével. Be fogom mutatni, hogy milyen szigorú feltételeknek kell megfelelni ahhoz, hogy valakit munkanélküliként tartsanak nyilván.

Ezt követően a munkanélküliség okainak közgazdasági magyarázatait fogom bemutatni, melynek keretében a mikroökonómiai és makroökonómiai tanulmányokból elsajátított ismereteimre támaszkodok.

Ezután a globális válság hatását vizsgálom a magyarországi munkaerőpiacon. Bemutatom, hogy a válság hogyan hatott a hazai munkanélküliségre, a munkanélküliség szerkezetére, valamint a külföldi munkavállalásra. Szót fogok ejteni a covid járvány okozta változásokról is.

Azt is bemutatom, hogy a válság utáni években milyen gazdaságpolitikai intézkedésekkel igyekezett hozzájárulni a kormány a munkanélküliség csökkentéséhez.

Ennek keretében kitérek kamatpolitikára, a költségvetési politikára, a közmunka programokra, és arra is, hogy milyen hatásokkal járt ez a külföldi munkavállalás terén.

Az utolsó részben a munkaerőpiaci kérdésekkel kapcsolatosan egy rövid nemzetközi beszámolót is végzek, ami fontos, mivel ezáltal összehasonlíthatóvá tudom tenni, hogy Magyarország hogyan teljesített a munkanélküliség elleni küzdelemben más országokhoz képest.

A szakdolgozatot a következtetések levonása és a javaslatok bemutatása zárja, s végül a dolgozat összefoglalása. A dolgozatban a gazdasági folyamatok számszerű bemutatása céljából számos adat kerül feldolgozásra, amelynek forrását a Központi Statisztikai Hivatal és az Eurostat - interneten is elérhető – adatbázisai képezik.

A dolgozat megírása során a főiskolai tanulmányaim keretében elsajátított közgazdasági tudás mellett, a magyar és külföldi szakirodalom forrásaira is támaszkodok.

1. Foglalkoztatási ráta, aktivitási ráta, munkanélküliségi ráta

A gazdasági folyamatokra pusztán a munkaerő-piaci statisztikákból lehet következtetni. Jellemzően egy százalékban kifejezhető alaparányt határoznak meg, hogy a gazdasági adatokat valamihez hasonlítsuk. A munkaerő-piaci folyamatok nemzeten belüli összehasonlítását az arányszámok (pl. A. interregionálisan) vagy akár globálisan is lehetővé teszik.

Bemutatom a legfontosabb mutatókat:

A munkanélküliségi ráta (%): $\frac{\text{Munkanélküliek száma}}{\text{Aktív népesség}} \cdot 100$

Foglalkoztatási ráta (%): $\frac{\text{Foglalkoztatottak száma}}{\text{Aktív népesség}} \cdot 100$

Aktivitási ráta (%): $\frac{\text{Aktív népesség}}{\text{Munkaképes népesség}} \cdot 100$

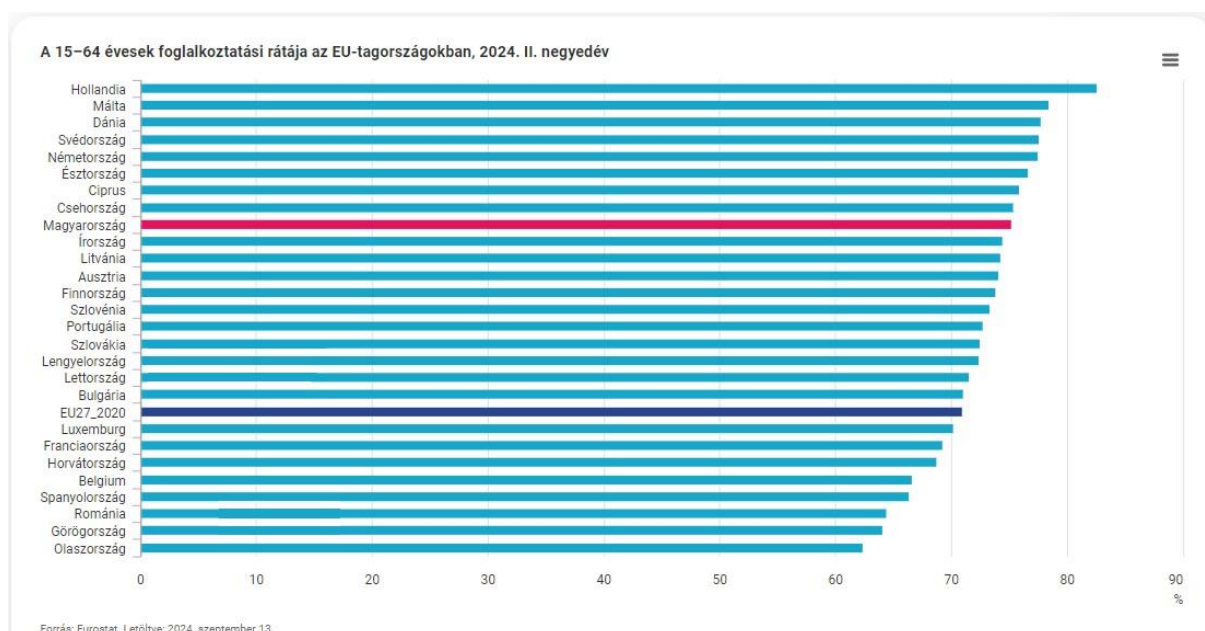
A munkaerőpiac alakulását illetően a munkanélküliségi ráta mellett az ún. aktivitási ráta az a mutató, amely leginkább számít. Ez ugyanis megmutatja, hogy a dolgozni képes munkaerőnek hány százaléka jelenik meg a munkaerőpiacon.

Az önkéntes munkanélküliség az egyén döntéseinek tulajdonítható, de az önkéntelen munkanélküliség az egyének működési társadalmi-gazdasági környezete miatt létezik. Ilyen értelemben a súrlódó munkanélküliség nagy része önkéntes, mivel az egyéni keresési magatartást tükrözi.

Az önkéntes munkanélküliek közé tartoznak azok a munkavállalók, akik elutasítják az alacsony fizetésű állásokat, de a kényszerű munkanélküliek közé tartoznak azok, akiket gazdasági válság, ipari hanyatlás, vállalatcsőd vagy szervezeti átalakítás miatt bocsátottak el.

1. ábra

A foglalkoztatási ráta az Európai Unióban 2024-ben (%)

Forrás: KSH, Eurostat

2. Definíciók és típusok

A munka nélküli, de munkát kereső állapotot munkanélküliségnek nevezzük.

A munkanélküliség az OECD szerint azt jelenti, hogy a meghatározott életkor feletti személyek nem dolgoznak fizetett munkaviszonyban vagy önálló vállalkozói tevékenységet folytatnak, de a referencia-időszakban jelenleg munkára várnak.

A munkanélküliséget a munkanélküliségi rátával mérjük, amely a munkanélküliek száma a munkaerő százalékában. A strukturális munkanélküliség a gazdaság alapvető problémáira és a munkaerőpiacokon rejlő hatékonysági hiányosságokra összpontosít, ideértve a szükséges szakképzettséggel rendelkező munkaerő kereslete és kínálata közötti eltérést.

A közgazdászok különbséget tesznek a munkanélküliség különböző átfedő típusai és elméletei között, beleértve a ciklikus vagy keynesi munkanélküliséget, a súrlódásos munkanélküliséget, a strukturális munkanélküliséget és a munkanélküliség klasszikus definícióját.

Munkanélkülieknek nevezzük azokat a személyeket, akik a három alábbi feltételnek egyidejűleg megfelelnek:

- az adott héten nem dolgozott (s nincs olyan munkája, amelytől átmenetileg távol volt),
- aktívan keresett munkát a kikérdezést megelőző négy hét folyamán
- rendelkezésre áll, azaz két héten belül munkába tudna állni, ha találna megfelelő állást, vagy talált már munkát, ahol 90 napon belül dolgozni kezd.

A munkanélküliség néhány további típusa, amelyeket időnként említenek, a szezonális munkanélküliség, a tartós munkanélküliség és a rejtett munkanélküliség. Bár a közgazdasági szakirodalomban több definíció is létezik az „önkéntes” és „akaratlan munkanélküliség” fogalmára, gyakran alkalmaznak egy egyszerű megkülönböztetést.

Szót kell ejtenünk a foglalkoztatottakról is. Ezek azok a személyek, akik legalább heti 1 óra jövedelmet biztosító munkát végeznek, vagy munkájától csak átmenetileg (szabadság, betegség stb. miatt) vannak távol.

Fontos kiemelni, hogy a foglalkoztatottság szempontjából, nincs jelentősége annak, hogy egy személy teljes munkaidőben, részmunkaidőben, vagy alkalmi munkavállalás alapján végzi a tevékenységét, valamennyijüket a statisztikák foglalkoztatottak közé sorolják.

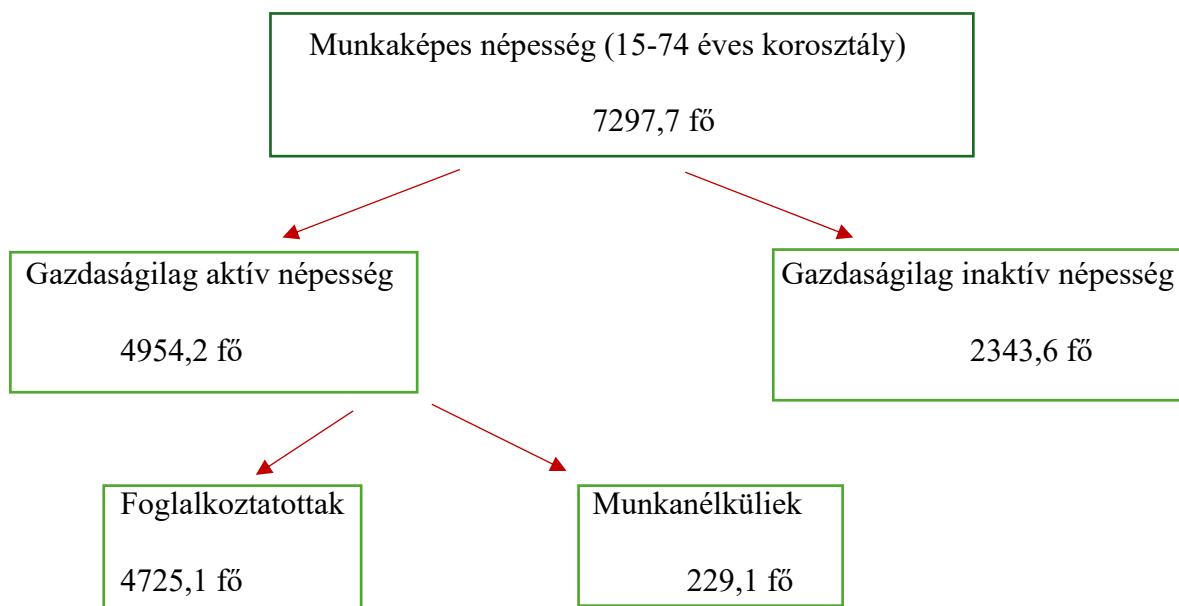
A munkanélküliek és a foglalkoztatottak együttes létszáma adja az ország gazdaságilag aktív népességét, vagyis ezt a létszámot tekinthetjük annak, aki ténylegesen részt vesz a munkaerőpiacon. A munkaképes népesség a 15-74 év közötti korosztályt jelenti, ami a gazdaságilag aktív népességnél tágabb fogalom, mivel magában foglalja a gazdaságilag inaktív népességet is. Ezért a 15-74 év közötti korosztály azon részét is érti, amely valamilyen okból (például tanulmányok, nyugdíj, gyés stb.) nem aktív a munkaerőpiacon.

A hazai munkaerőpiac helyzetét mutatja be az 2. sz. ábra.

2. ábra

A népesség gazdasági aktivitása Magyarországon 2024 első negyed évében

(millió főben kifejezve)

Forrás: Saját szerkesztés KSH adatai alapján

3. A klasszikus és konjunkturális munkanélküliség

A ciklikus munkanélküliség, a strukturális munkanélküliség és a klasszikus munkanélküliség nagyrészt önkéntelen természetű.

A strukturális munkanélküliség fennállása azonban tükrözheti a munkanélküliek múltbeli döntéseit, a klasszikus munkanélküliség pedig a szakszervezetek vagy politikai pártok törvényhozási és gazdasági döntéseiből fakadhat.

A kényszerű munkanélküliség legegységertelműbb esetei azok, akiknél kevesebb az üres állás, mint a munkanélküli munkavállaló, még akkor is, ha a béreket módosítani kell, így még ha minden üres állást betöltenének is, néhány munkanélküli továbbra is megmaradna.

Ez történik a ciklikus munkanélküliséggel, mivel a makrogazdasági erők mikrogazdasági munkanélküliséget okoznak, ami bumeráanggal járhat vissza, és súlyosbíthatja ezeket a makrogazdasági erőket.

3.1. Klasszikus munkanélküliség

Klasszikus, természetes vagy reálbéres munkanélküliségről akkor beszélünk, ha egy állás reálbére a piaci elszámolási szint fölé kerül, így az álláskeresők száma meghaladja az üres állások számát.

Másrészt a legtöbb közgazdász azzal érvel, hogy mivel a bérek az élhető bér alá esnek, sokan úgy döntenek, hogy kiesnek a munkaerőpiacról, és nem keresnek többé munkát. Ez különösen igaz azokra az országokra, ahol az alacsony jövedelmű családokat állami jóléti rendszerek támogatják.

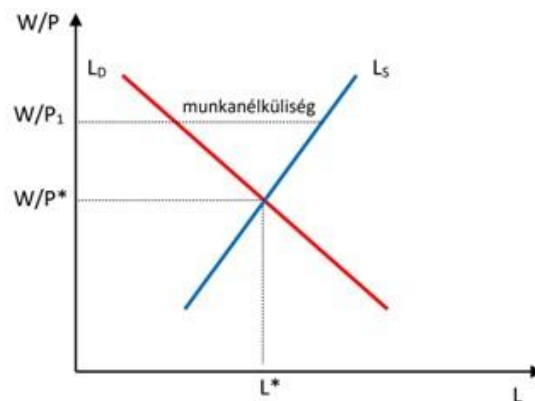
Ilyen esetekben a béreknek elég magasnak kell lenniük ahhoz, hogy motiválják az embereket arra, hogy állást válasszanak az állami jólétből kapott összeg helyett. Az élhető bér alatti bérek a fenti forgatókönyv szerint valószínűleg alacsonyabb munkaerő-piaci részvételt eredményeznek. Emellett az áruk és szolgáltatások fogyasztása a megnövekedett munkaerő-kereslet elsődleges mozgatórugója.

A magasabb bérek azt eredményezik, hogy a munkavállalóknak több bevételük lesz áruk és szolgáltatások fogyasztására. Ezért a magasabb bérek növelik az általános fogyasztást, ennek következtében nő a munkaerő iránti kereslet és csökken a munkanélküliség.

De számos ok miatt a kormány beavatkozik a piaci erők ellenőrzése érdekében. A nemzetek többségében a minimálbért a foglalkozás vagy az iskolai végzettség alapján állapítja meg (pl. diplomás minimálbér). Ennek eredményeképpen a munkaerőpiac képtelen lesz kiegyensúlyozni, ehelyett túlkínálat jellemzi, ha az adminisztratív módon meghatározott bérek magasabbak a piaci folyamatok által meghatározottaknál. Vagyis a túl magas reálbérek ismét munkanélküliséghez vezetnek. Ezt szemlélteti a 3. ábra.

3. ábra

Reálbérek által okozott munkanélküliség

Forrás: Koppányi (1995) alapján saját szerkesztés

ahol: W/P – a reálbér, L – létszám, L_D – munkaerő-kereslet, L_S – munkaerő-kínálat

Sok közgazdász azzal érvelt, hogy a munkanélküliség a megnövekedett kormányzati szabályozással nő.

Például a minimálbérre vonatkozó törvények egyes alacsonyan képzett munkaerő költségeit a piaci egyensúly fölé emelik, ami a munkanélküliség növekedését eredményezi, mivel azok, akik folyamatosan szeretnének dolgozni, nem tudnak dolgozni.

A nemzetek többségében azonban a magas reálbérek miatti munkanélküliség elhanyagolható, és nem adnak magyarázatot a jelenlegi magas munkanélküliségi rátára.

A minimálbérek magyarországi alakulását az elmúlt 10 évben az 1. sz. táblázat szemlélteti.

1. Táblázat

A minimálbérek alakulása Magyarországon 2013-2024.

Év	Minimálbér (forint)
2013	98.000
2014	101.500
2015	105.000
2016	111.000
2017	127.500
2018	138.000
2019	149.000
2020	161.000
2021	167.400
2022	200.000
2023	232.000
2024	266.800

Forrás: KSH, saját szerkesztés alapján

Az elbocsátásokat korlátozó törvények eleve kevésbé valószínűvé teszik a vállalkozások felvételét, mivel a munkaerő-felvétel kockázatosabbá válik. Egyesek, például Murray Rothbard azt sugallják, hogy még a társadalmi tabuk is megakadályozhatják, hogy a bérek a piac elszámoló szintjére essenek.

Az *Out of Work: Unemployment and Government in the Twentieth-Century America* című művében Richard Vedder és Lowell Gallaway közgazdászok azzal érvelnek, hogy a bérek, a termelékenység és a munkanélküliség empirikus eredményei Amerikában igazolják a klasszikus munkanélküliségi elméletet.

Adataik erős korrelációt mutatnak a kiigazított reálbér és a munkanélküliség között az Egyesült Államokban 1900 és 1990 között. Ugyanakkor fenntartják, hogy adataik nem veszik figyelembe az exogén eseményeket.

3.2. A konjunkturális munkanélküliség

A gazdaságok nem egyenletes ütemben fejlődnek, hanem növekedési és hanyatlási időszakokon mennek keresztül, amelyeket konjunkturális ingadozásnak nevezünk. A gazdasági hanyatlás időszakát recesszióknak, míg a fellendülés időszakát gazdasági prosperitásnak nevezzük. A gazdaság teljesítménye, amelyet termeléssel (GDP) mérnek, szorosan összefügg a munkanélküliséggel. A munkanélküliség a recesszió idején növekszik, és a korábban említett természetes munkanélküliségi ráta fölé emelkedhet.

A konjunkturális munkanélküliség, más néven keynesi munkanélküliség akkor fordul elő, amikor a munkanélküliségi ráta súlyos és elhúzódó recesszió miatt emelkedik. Minél hosszabb és súlyosabb a recesszió, annál magasabb lesz a munkanélküliségi ráta, és annál tovább marad emelkedve.

A konjunkturális munkanélküliségnek számos oka van. Például az exportpiacokra gyakorolt hirtelen hatás (erre példa napjaink ukrán válsággal kapcsolatos eseményei), az üzleti bizalomban bekövetkező változások, vagy a befektetők körében a magasabb kamatlábakhoz vezető pánik okozhatja (államadósság növekedésétől való félelem).

A 2008as válsághoz vezető tényezők azonban egészen mások voltak, mint a fent említettek, ezért fontos, hogy közelebbről megvizsgáljuk őket.

4. A monetáris politika

A fiskális politika mellett a monetáris politika is kulcsfontosságú eszköz a ciklikus munkanélküliség kezelésében. Több szempontból is jelentősen különbözik azonban a fiskális politikától. A monetáris politikát elsősorban a központi bank hajtja végre, amely a kormánytól függetlenül működik. Továbbá a monetáris politika elsősorban a kamatlábak befolyásolásán keresztül hat a gazdaságra, bár más eszközöket is alkalmaz, például az árfolyam-politikát.

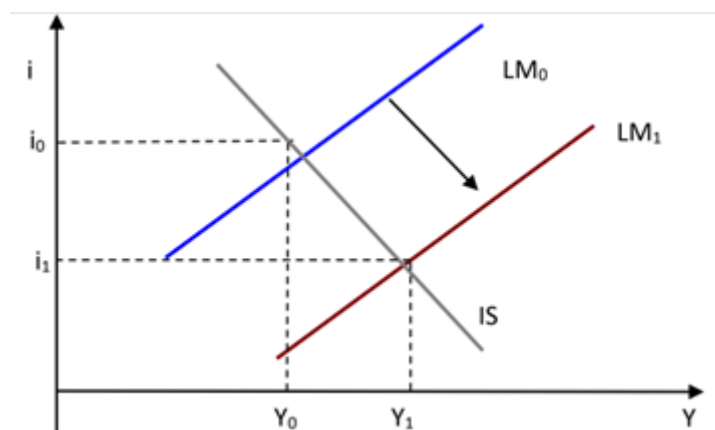
A monetáris politika elsősorban a kamatlábak manipulálásán keresztül befolyásolja a gazdaság aggregált keresletét. A kamatlábak csökkentése ösztönözheti mind a fogyasztói kiadásokat, mind az üzleti beruházásokat. A kamatlábak csökkenése a tartós fogyasztási cikkek és az ingatlanok iránti fogyasztói kereslet növekedéséhez vezethet, miközben a vállalkozások számára vonzóbbá teszi a beruházási projekteket, mivel alacsonyabb költséggel juthatnak finanszírozáshoz.

A monetáris politikának közvetett hatása van a munkanélküliség csökkentésére a kamatlábak befolyásolásával, ami viszont a gazdasági szereplőket a kereslet növelésére ösztönzi.

A grafikon a monetáris politika mechanizmusát szemlélteti.

4. ábra

Monetáris expanzió hatása

Forrás: Bozsik-Dedák-Lőkös-Magda (2004)

Az ábrán a pénzkínálat bővülése az LM - görbe jobbra tolódását és az ezt követő kamatlábcsökkenést eredményezi. Ez a kamatlábcsökkenés ösztönzi a gazdasági szereplők fogyasztásának és beruházási kiadásainak növekedését, ami végül magasabb kibocsátást és GDP-t eredményez, és ezt követően csökkenti a munkanélküliséget.

A válságkezeléssel összefüggésben fontos mérlegelni a monetáris politika előnyeit és hátrányait a fiskális politikával szemben. Az egyik fő előny a monetáris politika azon képessége, hogy a központi bank által végrehajtott monetáris politika a gazdasági környezet változásaira reagálva gyorsan csökkentheti a kamatlábakat. A fiskális politikával ellentétben nincs szükség olyan jogalkotási folyamatokra, mint az intézkedések javaslatlétéle vagy elfogadása, mivel a döntési jogkör kizárólag a központi banknál (jelen esetben a Magyar Nemzeti Banknál) van.

3.1. A monetáris politika szerepe a munkanélküliség csökkentésében

Amint azt korábban bemutattuk, a monetáris politika döntő szerepet játszik a piaci kereslet ösztönzésében és a ciklikus munkanélküliség csökkentésében. Az alacsonyabb kamatlábak a megnövekedett hitelfelvétel révén ösztönzik a beruházásokat és a háztartások fogyasztását, ami végső soron pozitív hatással van a piaci keresletre és a foglalkoztatásra.

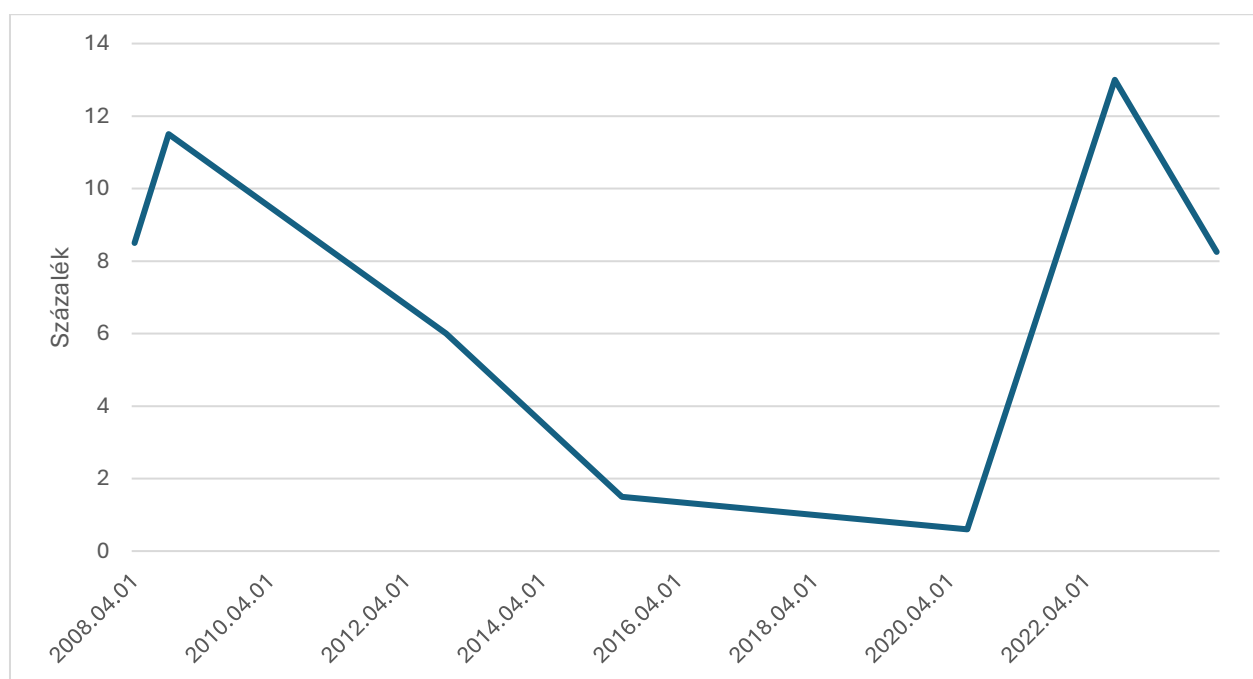
Ebben az összefüggésben nem meglepő, hogy a fejlett országok, például az Egyesült Államok és az Európai Unió a 2008-as válság kitörését követően azonnali és jelentős kamatcsökkentő intézkedéseket hoztak. Ennek eredményeként a kamatlábak közel nulla szintre csökkentek, viszont jelenleg 5,25-5,5%, illetve 3,4 %-on állnak, amely meglehetősen magas.

A pénzügyi piaci feszültségek enyhülése után a kamatláb csökkenni kezdett, de 2012-ben is magas, 7%-os maradt. A jelentős változás 2012 augusztusában következett be, amikor kamatcsökkentés-sorozat kezdődött, amely mostanában is csökkenő, 8,25%-os tendenciát mutat a 2022-es kiugrást követően. A kamatpolitikát tekintve megállapítható, hogy a Magyar Nemzeti Bank jelentős erőfeszítéseket tett a kereslet élénkítése és a ciklikus munkanélküliség csökkentése érdekében.

A grafikon a jegybanki alapkamatláb időbeli változását szemlélteti.

5. ábra

A jegybanki alapkamatláb alakulása 2008-2024.

Forrás: MNB, saját szerkesztés alapján

A monetáris politika célja továbbá a gazdasági növekedés ösztönzése a növekedési hitelprogram (NHP) végrehajtása révén. Ez a stratégiai kezdeményezés a KKV-k számára a jegybank által nyújtott kamatmentes hitelhez való hozzáférést biztosít a kiválasztott kereskedelmi bankokon keresztül, legfeljebb 2,5 százalékos kamatlábbal.

A Növekedési Hitelprogram elsődleges célja, hogy kedvezményes központi banki finanszírozás révén megkönnyítse a kis - és középvállalkozások finanszírozáshoz jutását. Ez a hozzáférés kritikus fontosságú e vállalkozások számára, hogy fenntarthassák és bővíthessék termelési kapacitásukat és munkaerő-állományukat. A program keretében kínált kedvezményes kamatlábak a részt vevő vállalatok számára csökkentett hiteltörlesztést és összességében alacsonyabb költségeket eredményeznek, ami kedvezően befolyásolja jövedelmezőségüket és likviditásukat.

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) a kereskedelmi bankokon keresztül mintegy 1500 milliárd forintnyi forrás biztosítását segíti elő a vállalkozások számára fejlesztésekhez és az uniós pályázatokhoz szükséges saját tőkeigény támogatásához. Ezt a forrást a vállalkozások új hitelek felvételére, lejáró hitelek megújítására vagy meglévő kötelezettségek kiváltására használhatják fel.

5. A munkanélküliség szociológiai következményei

A magas munkanélküliséggel küzdő gazdaság nem használja ki az összes rendelkezésre álló erőforrását, különösen a munkaerőt. Ennek eredményeképpen a maximális potenciális kibocsátása alatt működik, és magasabb termelékenységi szintet érhetne el, ha az összes munkaerőt jövedelmezően foglalkoztatná. A gazdasági hatékonyság és a munkanélküliség között azonban van egy kompromisszum: ha minden átmenetileg munkanélküli egyén elfogadná az első felajánlott állást, akkor valószínűleg olyan munkakörbe kerülne, amely nem használja ki teljes mértékben a képességeiket, és ezáltal csökkenne az általános gazdasági hatékonyság.

A hosszabb munkanélküliségi időszakok a munkavállalók készségeinek erodálódását eredményezhetik, ami a humán tőke kimerüléséhez vezet. Továbbá tanulmányok kimutatták, hogy a munkanélküliség jelentősen, akár hét évvel is csökkentheti a munkavállalók várható élettartamát. A hazai és őshonos munkavállalók meglévő munkalehetőségeinek megőrzését célzó intézkedések magukban foglalhatják a munkát kereső külső személyekre vonatkozó jogi korlátozások bevezetését, valamint a bevándorlás akadályozását, illetve a külföldi versenytársakkal szembeni vámok és egyéb kereskedelmi akadályok bevezetését. A növekvő munkanélküliségi ráta jelentős társadalmi problémákhoz vezethet, beleértve a bűnözés növekedését. Ha az egyéneknek korlátozott a rendelkezésre álló jövedelmük, valószínű, hogy a közösségen belüli bűnözési ráta emelkedni fog.

A The Lancet című szaklapban 2015 -ben megjelent tanulmány szerint becslések szerint évente 45 000 öngyilkosság történik világszerte a munkanélküliség következtében.

6. A 2008-as válság kialakulásának háttere

A közgazdászok általában egyetértenek abban, hogy a 2008-as válság elsődleges oka a fejlett országok, köztük Magyarország lakáspiacának hanyatlása volt.

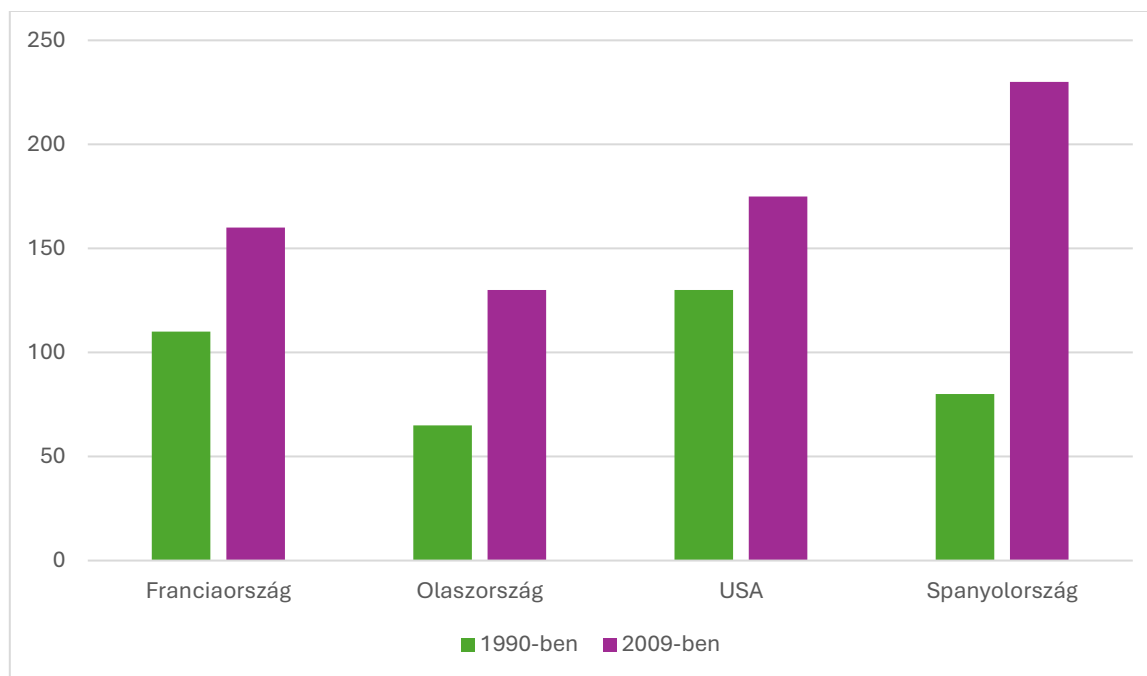
A válságot megelőző években a globális ingatlanpiac több okból is gyors növekedésnek indult:

- az alacsonyan tartott kamatlábak politikája, amely arra ösztönözte a lakosságot, hogy hitelt vegyenek fel ingatlanvásárlásra
- Az ingatlanárak emelkedése lehetővé tette a bankok számára, hogy megfelelő jövedelembiztosíték nélkül nyújtsanak hiteleket, és a jelzáloghitelek odaítélésekor elsősorban az ingatlan értékét vegyék figyelembe.
- a hitelezési feltételeinek (önerő megkövetelésének) folyamatos enyhülése.

Ennek köszönhetően a háztartások eladósodottsága nagymértékben finanszírozta az ingatlanpiac fellendülését. Az eladósodás alakulását szemlélteti a 6. ábra.

6. ábra

A háztartások és vállalatok összes adóssága néhány fejlett országban 1990-ben és 2009-ben a GDP százalékában

Forrás: Eurostat

Az ábra a háztartások eladósodottságának jelentős növekedését mutatja a fejlett országokban a válságot megelőző két évtizedben. Magyarországon is hasonló tendencia volt tapasztalható, a háztartások GDP-hez viszonyított adóssága 2000 és 2009 között közel négyszeresére nőtt.

Amikor 2007-ben az Egyesült Államokban az ingatlanpiaci fellendülés véget ért, az ingatlanárak hatalmas zuhanásba kezdtek. Az árcsökkenést tovább rontotta, hogy egyre több jelzáloghiteles nem tudta fizetni a törlesztőrészleteit, ami árverezéshez és az ingatlanok kínálatának növekedéséhez vezetett, ami az árak további csökkenéséhez vezetett.

Ezzel egyidejűleg a csökkenő árak azt eredményezték, hogy az ingatlanárverésekből származó bevételek nem nyújtottak elegendő fedezetet a csődbe ment adósok tartozásainak fedezésére, ami a bankok számára jelentős veszteségekhez vezetett.

Az USA egyik legnagyobb befektetési bankjának, a Lehman Brothers-nek 2008 őszén bekövetkező összeomlásával kezdetét vette a recesszió, amely rövidesen átgyűrűzött Európába és Magyarországra is (Dedák, 2012).

A válság a banki hitelezés jelentős csökkenéséhez, a legtöbb vállalat számára értékesítési kihívásokhoz, a termelés erőteljes visszaeséséhez és a munkanélküliség növekedéséhez vezetett. Mindezeket figyelembe véve egyértelmű, hogy a munkanélküliség válság alatti növekedése a konjunkturális munkanélküliségnek tudható be, ahogyan azt a munkanélküliség különböző típusainak fenti leírása is mutatja.

A konjunkturális munkanélküliségnek, és az azt előidéző recesszióknak tulajdonságai a következők:

- Sok különböző vállalat küzd értékesítési problémákkal, és ezek a kihívások nem korlátozódnak egy adott iparágra, hanem széles körben elterjedtek.
- a munkanélküliség széles körű, valamennyi szakmát érinti kisebb-nagyobb mértékben
- a gazdaság legtöbb szereplője jelentős kapacitás-felesleggel küzd
- az infláció az értékesítési problémák következtében jelentős csökkenésnek indul
- a gazdasági szereplők várakozásai a jövőbeni üzleti folyamatokat illetően pesszimistává válnak
- a beruházások visszaesnek annak következtében, hogy még a meglévő kapacitások sincsenek kellően kihasználva
- Pénzpiaci zavarok idején a befektetők nyugtalanná válhatnak, és elállhatnak az államadósság finanszírozásától, ami ahhoz vezet, hogy külső támogatásra van szükség az államháztartás kiegyensúlyozásához. Ez volt a helyzet Magyarországon 2008-ban, valamint több európai országban, például Izlandon, Portugáliában és Romániában.

Ha összehasonlítjuk a konjunkturális munkanélküliség és a 2008-as válság jellemzőit, megállapíthatjuk, hogy a jelenlegi válság elsősorban ciklikus jellegű. Nem a magas reálbérek vagy a természetes munkanélküliségi ráta okozza. Ugyanis a munkanélküliség és a kapacitás kihasználatlansága minden ágazatban egyre elterjedtebb. Az üzleti beruházások jelentősen csökkentek, az infláció pedig történelmi mélypontra van, mind belföldön, mind globálisan.

A munkanélküliség okainak megértése alapvető fontosságú, mivel a kormányok különböző gazdaságpolitikai eszközöket alkalmazhatnak a munkanélküliség egyes típusainak kezelésére. Ha például a munkanélküliséget a magas reálbérek okozzák, akkor újra kell értékelni és csökkenteni kell a minimálbért és a szakmai minimálbért. Amennyiben a természetes munkanélküliségi ráta magas, a leghatékonyabb módja a segítségnyújtásnak az átképzési programok végrehajtása, a szakképzés megújítása és a célzott támogatás nyújtása egyes alul teljesítő régióknak.

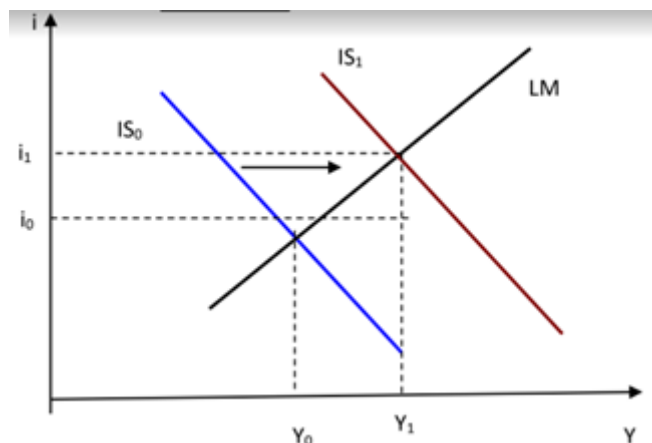
A ciklikus munkanélküliség kezelése az állami beavatkozás egy sajátos formáját igényli. Mivel a jelenlegi munkanélküliségi rátákhoz elsősorban a gazdasági visszaesés járul hozzá, ez a vita a munkanélküliségnek erre a típusára összpontosít, és átfogó magyarázatot ad a ciklikus munkanélküliség enyhítésére a közgazdasági elmélet által javasolt intézkedésekre.

A fiskális politika másik kritikus eszköze a diszkrecionális politika, amely kormányzati döntéseket foglal magában. A költségvetés két fő módon befolyásolhatja a gazdaságot. Először is azáltal, hogy több jövedelmet hagy a gazdasági szereplők kezében olyan intézkedésekkel, mint például az adókulcsok csökkentése, ami viszont ösztönzi a kiadásokat és a piaci keresletet. Másodszor, a kereslet közvetlen növelésével, az olyan területekre fordított magasabb kormányzati kiadások révén, mint az infrastruktúra, az egészségügy és az oktatás. A hangsúly a kormányzati kiadások növelésén van, mivel ez nem csak azonnal ösztönzi a piaci keresletet, hanem bevételt és megrendeléseket is generál a vállalkozások számára, ami tovább ösztönzi a kiadásokat.

Az alábbi ábra a fiskális politika működését és hatásmechanizmusát mutatja be a makroökonómia IS-LM keretén belül. (Ahol: i – a kamatlábat, Y – a jövedelmet (GDP) jelöli.)

7. ábra

A költségvetési politika hatása az IS-LM rendszerben

Forrás: Bozsik-Dedák-Lőkös-Magda (2004)

Az ábra azt mutatja, hogy a diszkrecionális intézkedések, például a kormányzati kiadások növelése vagy adócsökkentés az IS -görbe jobbra tolódásához vezet. Ez az eltolódás a piaci kereslet és a GDP növekedését okozza, miközben a munkanélküliség is csökken. Lényeges megjegyezni, hogy a kereslet növekedése a multiplikátorhatás miatt meghaladja a kormányzati kiadások növekedését.

Ez a hatás azt eredményezi, hogy a gazdasági szereplők jövedelemhez jutnak a kezdeti kormányzati kiadásokból, és ezt követően elköltik ennek a jövedelemnek egy részét. Ez további keresletet és jövedelmet teremt más cégek számára, ami egy folyamatos körforgásban további kiadásokhoz és jövedelemtermeléshez vezet.

A kormányzati kiadások jelentős hatást gyakorolhatnak a piaci keresletre, potenciálisan többszörösére növelve azt. Ezáltal rendkívül hatékony eszköze a ciklikus munkanélküliség kezelésének (Mankiw, 1997). E multiplikátorok nagysága, vagyis a tovagyűrűző hatás számszerű értéke képletelemzéssel is kifejezhető:

$$\Delta Y = \frac{1}{1 - c'(1 - t)} \Delta G \quad (1.)$$

ahol: c' – a fogyasztási határhajlandóság (kifejezi, hogy a jövedelmek egységnyi változása mennyivel változtatja meg a fogyasztást), t – az átlagos adókulcs a gazdaságban (valamennyi adót (szja, áfa, stb.) figyelembe véve).

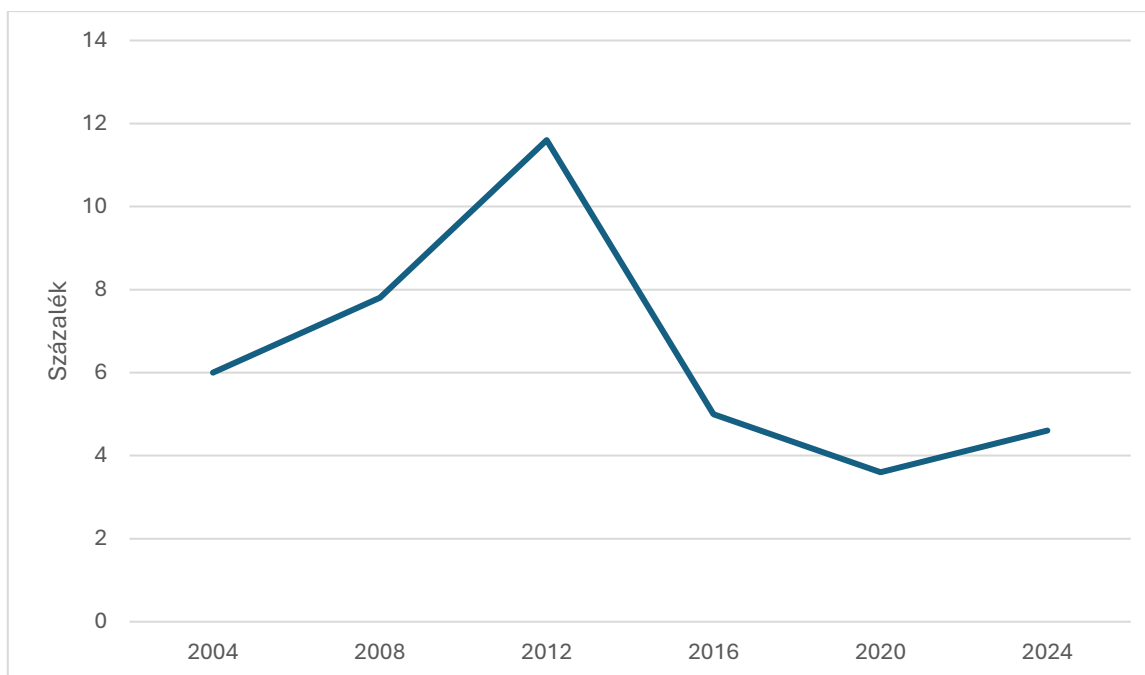
Például, feltételezve, hogy a fogyasztás marginális hajlandósága 0,8, az átlagos adóterhelés pedig 0,45, miután figyelembe vettük a magyar gazdaságban az adólevonásokat, az (1) egyenletben szereplő szorzó 1,78-nak adódik. Ez azt jelenti, hogy 100 egységnyi adókiadás 178 egységnyi piaci keresletváltozást eredményezhet a gazdaságban. Ebből következően levezethető, hogy a fiskális politika felhasználása a ciklikus munkanélküliség kezelésének elsődleges eszköze (Samuelson-Nordhaus, 1993)

7. A munkanélküliség és gazdasági teljesítmény a válság kitörése után

A 2008 őszén kirobbant gazdasági válság különösen pusztító hatással volt a magyar gazdaságra, amely már az előző évek költségvetési túlköltekezése miatt is nehéz helyzetben volt. Válaszul a kormány 2006-ban kemény költségvetési megszorításokat hajtott végre, hogy kezelje az eszkalálódó költségvetési hiányt és megfékezze az államadósság növekedését. Ezek a megszorító intézkedések kifejezett hatással voltak a gazdasági bővülésre, ami a korábbi évekhez képest jelentős visszaeséshez és ezzel párhuzamosan a munkanélküliségi ráta emelkedéséhez vezetett.

8. ábra

A munkanélküliség alakulása Magyarországon 2004-2024 (%)

Forrás: Eurostat

Az ábra szerint a munkanélküliségi ráta 2005 előtt viszonylag stabilan 5-6% között maradt, ami azt jelzi, hogy a gazdaság a természetes munkanélküliségi rátának megfelelő teljes foglalkoztatottsági szinten működött. 2005 után azonban a munkanélküliségi ráta fokozatosan emelkedni kezdett, és a gazdasági válság kitörése előtt meghaladta a 7%-ot. A 2008 őszi válságot követően a munkanélküliség hirtelen és folyamatosan emelkedett, és 2012-ben elérte a 11%-os csúcsot. Ezután jelentős zuhanást tapasztalhatunk, 2016-ra a munkanélküliségi ráta visszaesett a 2004-es szint alá, 5%-ra.

A munkanélküliséghez hozzájáruló egyéb tényezőkkel, például a közmunkaprogramok szerepével és a külföldi foglalkoztatás fejlesztésével később foglalkozom.

7.1. Munkanélküliség a "teljes foglalkoztatás" alatt

A keresleten alapuló elmélet szerint a ciklikus munkanélküliség az áruk és a munkaerő iránti aggregált kereslet növelésével csökkenthető. A gazdaság azonban előbb-utóbb "inflációs gátba" ütközik, különösen, ha más típusú munkanélküliség is létezik. A történelmi adatok azt mutatják, hogy az alacsony munkanélküliség rövid távon hatással van az inflációra, de hosszú távon nem.

A "természetes" munkanélküliségi ráta a munkanélküliség azon szintjére utal, amely akkor áll fenn, amikor a munkaerőpiac egyensúlyi állapotban van, és nincs felfelé irányuló nyomás az inflációra, illetve lefelé irányuló nyomás az inflációs rátára. Ennek a rátának egy másik megnevezése a NAIRU, ami a Non-Accelerating Inflation Rate of Unemployment (nem gyorsuló inflációs munkanélküliségi ráta) rövidítése. Bármelyik elnevezést is használjuk, a keresletelmélet azt állítja, hogy ha a munkanélküliségi ráta "túl alacsony" szintre csökken, az infláció a bérek és árak szabályozása hiányában növekedni fog.

A NAIRU -elmélettel kapcsolatos egyik fő kihívás az, hogy nincs pontos definíciója a fogalomnak, amely ráadásul idővel hajlamos változni. A NAIRU a munkanélküliségnek azt a szintjét jelenti, amelyen az infláció stabil, és a potenciális munkavállalók az adatgyűjtés módszertana miatt nem szerepelnek a hivatalos munkanélküliségi statisztikákban. Sok országban csak azokat a személyeket veszik figyelembe a hivatalos munkanélküliségi ráta részeként, akik aktívan keresnek munkát és/vagy jogosultak társadalombiztosítási ellátásra.

Azok, akik már nem keresnek aktívan munkát, vagy átképzési programokban vesznek részt, nem biztos, hogy hivatalosan munkanélküliként vannak nyilvántartva, annak ellenére, hogy nincs munkájuk.

A statisztikák nem veszik figyelembe az "alulfoglalkoztatottakat", vagyis azokat az egyéneket, akik a kívánnál kevesebb órát dolgoznak, vagy olyan munkakörben helyezkednek el, amely nem használja ki teljes mértékben a képességeiket. Emellett a teljes munkaidőben tanulmányokat folytató aktív korú egyének jellemzően nem szerepelnek a kormányzati munkanélküliségi statisztikákban.

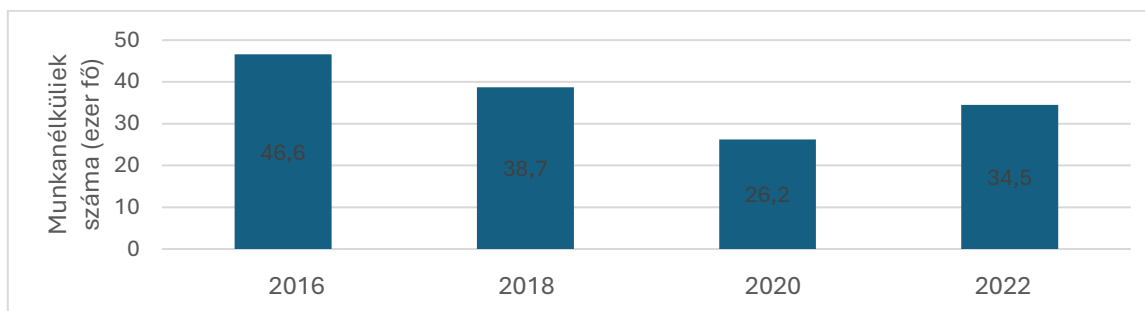
7.2. Tartós munkanélküliség

Az Európai Unió statisztikaiban a tartós munkanélküliség azokra a személyekre vonatkozik, akik több mint egy éve munkanélküliek. Az Egyesült Államok Munkaügyi Statisztikai Hivatala a tartós munkanélküliséget úgy definiálja, mint 27 hete vagy annál hosszabb ideje munkanélküliek, és jelenleg 4,1 százalékos tartós munkanélküliségi rátát jelent. A tartós munkanélküliség a strukturális munkanélküliség egyik összetevője, amely tartós munkanélküliséget eredményez minden társadalmi csoportban, iparágban, foglalkozásban és iskolai végzettségi szinten.

Az alábbi grafikon a munkanélküli fiatalok számának időbeli alakulását szemlélteti.

8. ábra

A fiatalok munkanélküliségének számának alakulása 2016-2022

Forrás: Saját szerkesztésű diagramm, KSH munkaerőpiaci adatok alapján.

2015-ben az Európai Bizottság ajánlásokat tett közzé a tartós munkanélküliség kezelésére, és azt tanácsolta a kormányoknak, hogy: ösztönözzék a tartós munkanélkülieket arra, hogy jelentkezzenek be egy foglalkoztatási szolgálathoz; 18 hónapon belül végezzenek személyre szabott egyéni értékelést minden regisztrált tartós munkanélküli számára, hogy meghatározzák szükségleteiket és lehetőségeiket; és 18 hónapon belül minden regisztrált tartós munkanélküli számára biztosítsanak személyre szabott munkaközvetítési megállapodást.

Néhány intézkedés, amely magában foglalhatja a mentorálást, a munkakeresési támogatást, a képzést, a lakhatást, a szállítást, a gyermekgondozási szolgáltatásokat és a rehabilitációs támogatást. Minden egyes személynek kijelölnének egy elsődleges kapcsolattartót, aki a munkáltatókkal együttműködve megkönnyítené a hozzáférést ezekhez a támogató szolgáltatásokhoz. A 2017 és 2019 között megvalósított, tartós munkanélküliséggel kapcsolatos projekt az uniós tagállamok által már megvalósított megoldások kutatására és a kormányzati intézkedések irányítására szolgáló eszköztár kidolgozására összpontosított. A projekt keretében elért eredményeket 2019-ben értékelték.

8. A munkanélküliség szerkezeti alakulása

A teljes munkanélküliségi ráta elemzése mellett fontos figyelembe venni a munkanélküliségi ráták különböző korcsoportok és iskolai végzettségi szintek szerinti eltéréseit is. Ezért megvizsgálom az összesített adatokat befolyásoló tényezőket és a munkaerő-piaci dinamika háttérében álló gazdasági összefüggéseket.

8.1. Munkaerő részvételi arány

A munkaerő- részvételi arányt a teljes munkaerőnek a teljes népességhez viszonyított arányaként számítják ki egy adott korcsoporton belül. A nyugati országokban a 20. század második felében a munkaerő-piaci részvételi arány jelentősen megnőtt, ami nagyrészt a nők munkaerő-piaci részvételének ugrásszerű növekedésének tulajdonítható. Az Egyesült Államokban a nők munkaerő-piaci részvétele négy nagyobb szakaszon ment keresztül, amelyeket a 20. században bekövetkezett növekedés, majd a 21. században bekövetkezett csökkenés jellemezett.

A férfiak munkaerő-piaci részvétele 1953 és 2013 között csökkent. 2013 októbere óta azonban a férfiak munkaerőpiacra való belépésének aránya jelentősen emelkedett. A 19. század végén egészen az 1920-as évekig minimális volt a háztartáson kívül dolgozó nők száma.

Akik mégis dolgoztak, azok többnyire fiatal, egyedülálló nők voltak, akik jellemzően a házasságkötéskor hagyták ott a munkaerőt, kivéve, ha a családjuknak két jövedelemre volt szüksége. Ezek a nők elsősorban a textiliparban vagy háztartási alkalmazottként dolgoztak.

Ez a szakma lehetőséget biztosított a nőknek arra, hogy anyagilag hozzájáruljanak a háztartásukhoz, sőt egyes esetekben még a családjukat is eltarthassák. A nők munkaerő-piaci részvételének 1930 és 1950 közötti növekedése az irodai dolgozók iránti kereslet növekedésének, valamint a nők középiskolai mozgalmában való részvételének és a villamosítás bevezetésének tulajdonítható, ami csökkentette a háztartási feladatokra fordított időt. Az 1950-es évektől az 1970-es évek elejéig tartó időszakban a nők többsége másodállásban dolgozott, és olyan pozíciókat töltött be, mint a titkárnők, tanárok, ápolónők és könyvtárosok.

Az 1970-es évek közepétől az 1990-es évek végéig tartó időszakban jelentős változások történtek a nők munkaerőpiacán, amelyekre nagyban hatott a második hullámú feminista mozgalom. Ez azt eredményezte, hogy a nők proaktívabb megközelítést alkalmaztak karrierjük megtervezésében, és olyan főiskolai szakokat választottak, amelyek jobban felkészítették őket a versenyképes munkaerőpiacra. Az Egyesült Államokban a nők munkaerő-piaci részvételi aránya az 1948-as 33%-ról 2000-ben 60,3%-os csúcsra emelkedett. 2015 áprilisában a nők munkaerő-piaci részvételi aránya 56,6 % volt, míg a férfiaké 69,4%, ami összességében 62,8 %-os arányt eredményezett.

A kortárs közgazdaságtanban uralkodó elmélet szerint a nők munkaerő-piaci részvételének emelkedése az Egyesült Államokban az 1950 -es évektől az 1990-es évekig a fogamzásgátló tabletta bevezetésének és a nagykorúságra vonatkozó törvények változásának tulajdonítható. A fogamzásgátlás elérhetősége szabadságot biztosított a nők számára, hogy a kapcsolatokat a karrierépítéssel szemben előnyben részesítsék. Azáltal, hogy a nők képesek voltak a családtervezést és a karrierépítést összeegyeztetni, így problémamentesen zajlott a munkaerőpiacon való részvételük. Fontos azonban megjegyezni, hogy a lakosságnak csak 40%-a használta ténylegesen a fogamzásgátló tablettát.

Ez arra utal, hogy további hatások befolyásolják a nők döntését, hogy befektetnek -e karrierjük előmozdításába. Az egyik lehetőség az, hogy a férfiak nagyobb számban halasztják el a házasságkötést, ami lehetővé teszi a nők számára, hogy későbbi életkorban házasodjanak anélkül, hogy aggódniuk kellene az idősebb partnerek megtalálása miatt.

Egy másik tényező a munkakörnyezet fejlődése, mivel az automatizálás kiszorította a kézi munkát, és a hagyományos, férfiak által dominált szakmák visszaszorulásához vezetett, miközben a szolgáltatási szektor bővült, és számos, a nemek szempontjából semleges munkalehetőséget kínál.

Ehhez a tendenciához hozzájárulhatott az 1963. évi egyenlő bérezésről szóló törvény végrehajtása is, amely a nemek közötti bérkülönbségek felszámolására törekedett. Ez a jogszabály hozzájárult a nemek közötti megkülönböztetés csökkentéséhez, és több nőt ösztönzött a munkavállalásra azáltal, hogy biztosította számukra a családjuk eltartásához szükséges méltányos fizetést. A 21. század kezdetén a munkaerő-piaci részvétel hosszú növekedési időszak után csökkenni kezdett. Ez a változás annak tulajdonítható, hogy nőtt az idősebb munkavállalók száma a munkaerőpiacon, nőtt a fiatal munkavállalók iskolai beiratkozása, és csökkent a nők munkaerőpiaci részvétele.

A munkaerő-piaci részvételi arány akkor csökkenhet, ha a népesség növekedési üteme meghaladja a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együttes növekedési ütemét. A munkaerő részvételi aránya jelentős tényezője a hosszú távú gazdasági növekedésnek, majdnem olyan meghatározó, mint a termelékenység. A nagy recesszió után jelentős elmozdulás kezdődött, amikor az Egyesült Államokban és más fejlett országokban a nők elkezdtek kilépni a munkaerőpiacról. Az Egyesült Államokban a nők munkaerő-piaci részvételi aránya 2009 óta folyamatosan csökken, és 2015 áprilisában 56,6%-os szintet ért el, ami az 1988-as arálynak felel meg.

8.2. A fiatalok munkanélküliségének alakulása

Az ifjúsági munkanélküliség jelentős kihívást jelent az Európai Unió számára, és jelentős terhet ró a tagállamok gazdaságára, mivel támogatják és igyekeznek a fiatalokat produktív tevékenységekbe bevonni. Az Eurofound jelentése szerint az EU-ban mintegy 18 millió fiatal számít az " elveszett " generációhoz tartozónak.

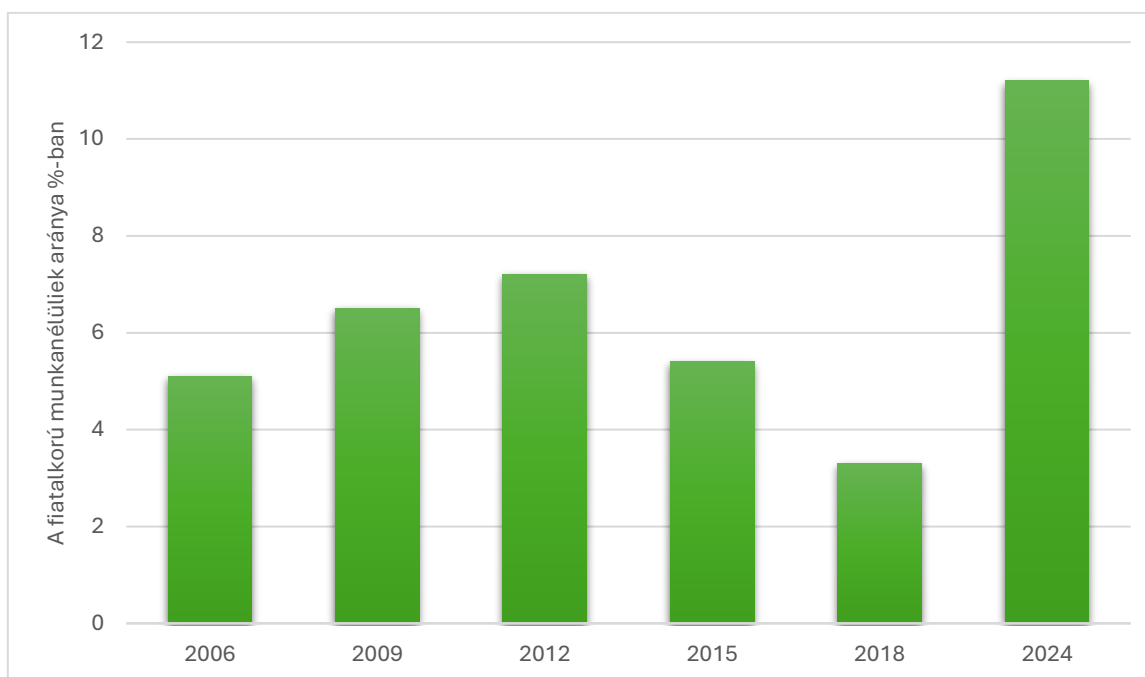
Az ifjúsági munkanélküliség magas szintje elsősorban a 2019-es covid-19 járványnak tulajdonítható, amely a munkaerő iránti kereslet csökkenéséhez vezetett. Ez különösen a munkaerőpiacra belépő fiatalok munkalehetőségeire volt hatással. Ráadásul a fiatalok érzékenyebbek az elbocsátásokra, mivel gyakran olyan állásokat töltenek be, amelyek könnyebben megszüntethetők, és nincsenek szakmai referenciáik és munkatapasztalatuk.

Hazánk az elmúlt években hatékonyan tudta kezelni a fiatalokat érintő, elterjedt problémát. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai szerint a 25 év alatti munkanélküliek száma a válság kezdetén, 2008-ban 51 ezer volt, azóta pedig 2023-ban mintegy 44 ezerre csökkent. Bár a fiatalok munkanélküliségi rátája folyamatosan meghaladta az általános munkanélküliségi rátát, a válság hatása különösen hangsúlyos volt ebben a demográfiai csoportban. A 15-24 évesek munkanélküliségi rátája a 2008-as 19%-ról 2023-ra 13,8%-ra csökkent. A jelenlegi adatokat nézve viszont már nem mondható el a korábbihoz hasonló javulás.

A munkanélküli fiatalok számának alakulását az alábbi grafikon mutatja.

9. ábra

A fiatalok munkanélküliségének arányának alakulása %-ban kifejezve

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

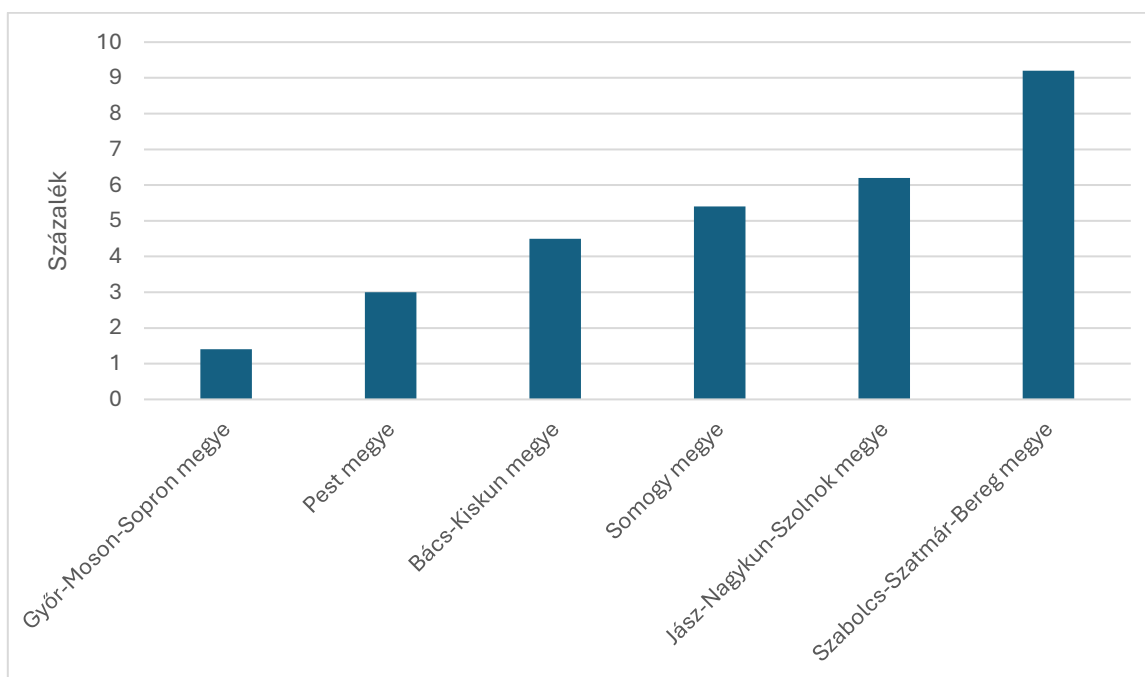
Az ábráról látható, hogy a fiatalok munkavállalókat a gazdasági válság erőteljesen érintette, hiszen számuk a válság előtti közel 5%-ról 6,5%-ra növekedett, mégis 2012-ben látható jelentősebb romlás, ugyanis 2006-tól számított 6 év elteltével több, mint 2%-ot emelkedett a fiatalok munkanélküliségének aránya. Napjainkban a fiatalok munkanélküliségének aránya korábban nem látott mértékeket ölt.

Fontos figyelembe venni a regionális eltéréseket, mivel a munkanélküliségi ráták jelentősen eltérnek az ország különböző részein. A legkedvezőbb a helyzet Győr-Moson-Sopron megyében, ahol 1,4 százalékos a munkanélküliségi ráta, míg a legrosszabb Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében mérhető. Ezen a részen a fiatalok munkanélküliségi rátája 9,2 százalék, ami több mint másfélszerese az uniós átlagnak, ami jelenleg 6,4 százalék. Általában a fiataloknak jobb az elhelyezkedési esélyei az ország gazdaságilag fejlettebb és iparosodottabb területein, ahol a külföldi tőke jobban jelen van. A regionális különbségek jelentős hatással vannak a munkaerőpiac dinamikájára egy adott régió belül. A kevesebb munkalehetőséggel rendelkező régiókban nagyobb a fiatalok elvándorlása és nagyobb a hajlandóság a külföldi munkavállalás megfontolására, mint az alacsonyabb munkanélküliséggel rendelkező régiókban.

Ezt az eloszlást mutatja be a következő ábra a fiatal munkanélküliség esetében.

10. ábra

A fiatalok munkanélküliségi rátája régióként 2023.

Forrás: KSH adatai alapján, saját szerkesztés

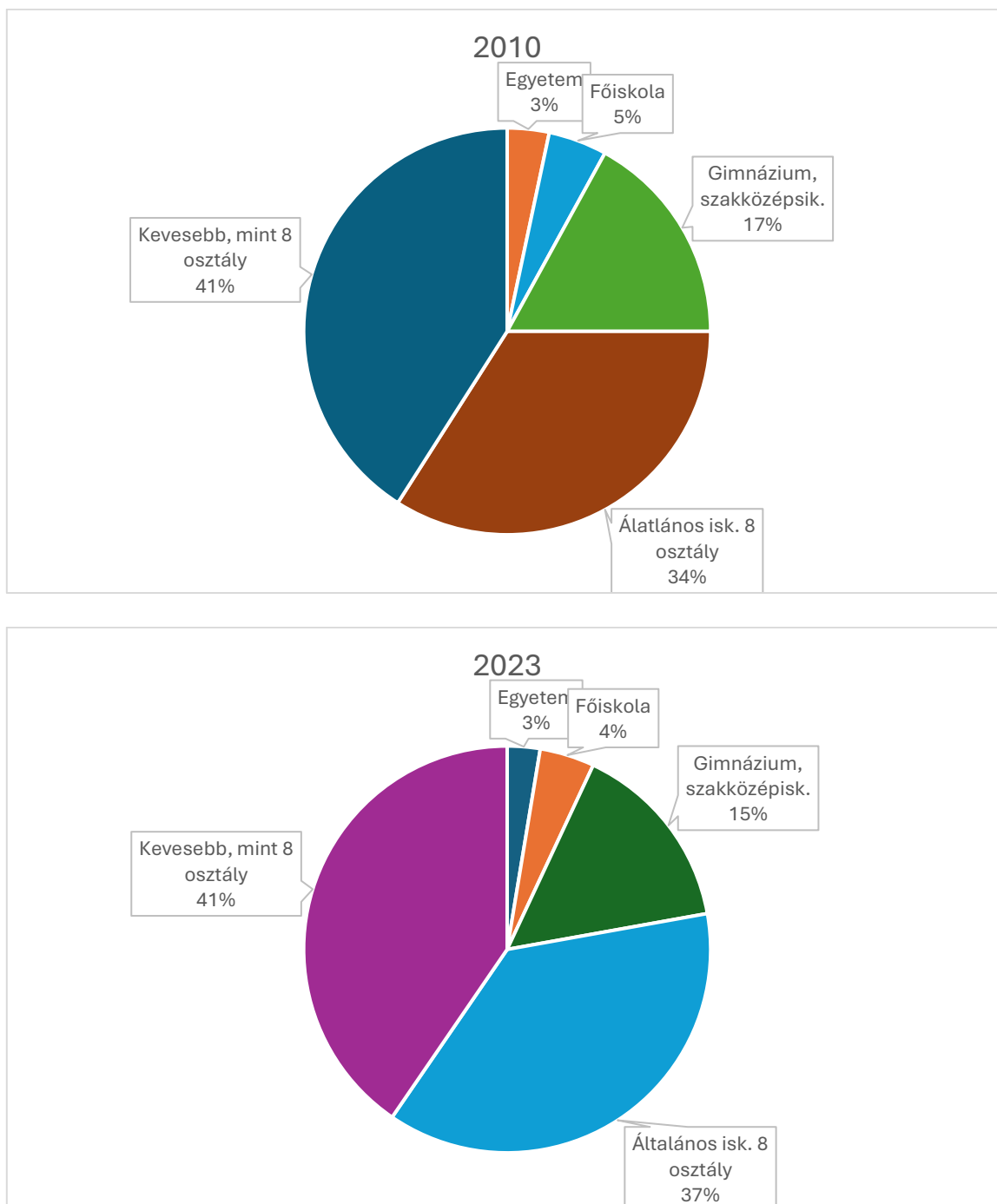
A közölt információk alapján érthető, hogy a magas ifjúsági munkanélküliségi ráta egyik jelentős következménye, hogy a legdinamikusabb és legmobilabb korosztály egyre inkább külföldön keres munkalehetőséget. Ezért fontos megvizsgálni a helyi munkaerőpiacnak ezt a sajátos szegmensét.

8.3. A munkanélküliség alakulása iskolai végzettség szerint

A munkanélküliségi rátát jelentősen befolyásolja az iskolai végzettség szintje, és a gazdasági válságok az alacsonyabb iskolai végzettségűeket érintik a legsúlyosabban. Az álláskereső népesség összetételét a csak általános iskolai végzettséggel rendelkezők magas aránya jellemzi, ezt követik a szakiskolai vagy szakközépiskolai végzettséggel rendelkezők, majd a szakközépiskolai és a felső középiskolai végzettséggel rendelkezők. Az álláskereső legkisebb hányada felsőfokú végzettséggel rendelkezik. Ezt a tendenciát mutatja az alábbi grafikon, amely a válság kitörése előtti és utáni helyzetet hasonlítja össze.

11. ábra

A munkanélküliek iskolai végzettség szerinti megoszlása 2010-ben és 2023-ban

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

Az iskolai végzettséget elemezve nyilvánvaló, hogy a nyilvántartott álláskeresők nagyobb hányada alacsonyabb végzettségű, mint a magasabb végzettségűek. Emellett az álláskeresők részvételi arányát és az iskolai végzettséget összehasonlító adatok azt mutatják, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező egyének kisebb valószínűséggel munkanélküliek, ahogyan azt a KSH is jelezte. Az iskolai végzettség alapján a munkanélküliségi rátában mutatkozó különbségek arra utalnak, hogy a munkáltatók az iskolai végzettséget az egyén képzettségének tükrözéseként értékelik, és hajlamosak a magasabb képzettséggel rendelkező személyeket felvenni és betanítani állandó állásokra.

Egy másik jelentős megállapítás, hogy az alacsony iskolai végzettségűeket - a legfeljebb 8 általános iskolai évvel rendelkezőket - érintette a legkevésbé a válság. Ez váratlannak tűnhet, de a Magyarországon végrehajtott közmunkaprogramok valószínűleg hozzájárultak ehhez az eredményhez. Amint azt később részletesebben is megvizsgálom, a közmunkaprogramok jelenléte segít megmagyarázni, hogy miért nőtt a magasabb szakképzettséggel (egyetem, főiskola) rendelkező munkanélküliek aránya. A szakképzett munkavállalók kevésbé hajlanak arra, hogy részt vegyenek a minimális iskolai végzettséget igénylő közmunkaprogramokban, aminek különböző okai vannak, többek között a rendelkezésre álló jövedelem korlátozottsága és az a tény, hogy a közmunkaprogramokat általában nem tekintik a munkaerőpiacra való visszatérés járható útjának.

9. A munkanélküliség csökkentését célzó gazdaságpolitikai intézkedések Magyarországon

A fiskális és monetáris politika szerves részét képezi a ciklikus munkanélküliség kezelésének, amint azt korábban bemutattuk. Az ezt követő vitában értékelni fogom ezeknek az alapvető hazai gazdasági eszközöknek a hatását és korlátait a fellendüléshez való hozzájárulásban. Emellett megvizsgálom a munkanélküliség csökkentését célzó kiegészítő intézkedések, például a közmunkaprogramok végrehajtását.

9.1. A közmunkaprogramok alkalmazása a munkanélküliség csökkentésére

A közmunka olyan foglalkoztatási kezdeményezések végrehajtására utal, amelyek a munkát és a képzést integrálják a foglalkoztatási akadályok leküzdése, az álláskeresők készségeinek fejlesztése és gyakorlati tapasztalatszerzés érdekében. Ezek a programok, amelyek átlátható nyilvános pályázati eljáráson keresztül hozzáférhetőek, úgy vannak kialakítva, hogy strukturált, ellenőrzött és hozzáadott értéket képviselő foglalkoztatási lehetőségek biztosításával támogassák a helyi, regionális és nemzeti célkitűzéseket.

A közmunkaprogram egy kijelölt, legalább 3-8 hónapos időszak, amelynek célja egy helyi jelentőségű állami vagy önkormányzati projekt megvalósítása. Pénzügyi támogatás olyan közmunkaprogram végrehajtásához nyújtható, amelyet előzetesen javasoltak és értékelték:

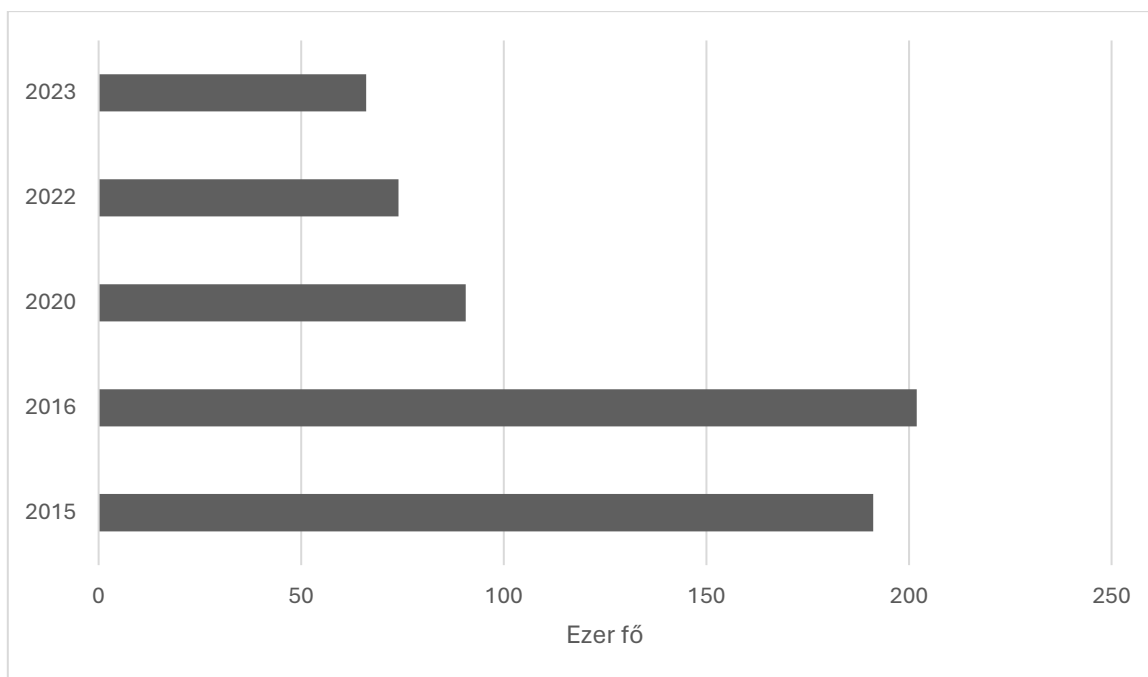
- önkormányzat és társulása(i)
- önkormányzati vagy állami feladatok ellátására vagy foglalkoztatásra alapított közhasznú társaság (nonprofit gazdasági társaság), ha alapítója, és/vagy többségi tulajdonosa önkormányzat vagy társulása
- központi költségvetési szerv
- olyan gazdálkodó szervezet, amely állami vagy önkormányzati tulajdon kezelésével, fenntartásával van megbízva.

A gazdálkodó szervezetek esetében a foglalkoztatás nem irányulhat nyereségtermelésre, és a programot különálló nonprofit szervezetként lehet létrehozni, amely kizárólag a köz- vagy önkormányzati vagyon kezelésével kapcsolatos feladatok ellátására szolgál. A finanszírozás a bérek és fizetések, valamint a foglalkoztatással és felnőttképzéssel kapcsolatos valamennyi alapvető költség, juttatás és kötelező szolgáltatás legalább 80%-ának fedezésére igényelhető. Meghatározott százalék (legfeljebb 10 %) a munkához közvetlenül kapcsolódó eszközök beszerzésére is fordítható.

A közszférában dolgozók száma a korábbi években jelentősen nőtt, 2020-ban átlagosan 180 000 főt foglalkoztattak. Emellett voltak olyan hónapok, amikor a közszférában dolgozók száma megközelítette a 200 000 főt.

12. ábra

A közmunkások számának átlagos évi értéke 2015-2023.

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

Az ábrán bemutatott adatok azt mutatják, hogy 2016-ban jelentősen nőtt a közmunkások száma, ami egybeesik a munkanélküliségi ráta jelentős csökkenésével, amely a jelenlegi 10% feletti értékről közel 8 %-ra csökkent. Ha azonban a közszférát és a külföldön dolgozókat kizárnánk a munkaerő-piaci statisztikákból, a munkanélküliség alakulása nem tűnne ilyen pozitívnak. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) szerint a versenyszférában foglalkoztatottak száma továbbra is több, mint 130 000 fővel alacsonyabb a válság előtti szintnél. A munkaerőpiac tehát néhány pozitív mutató ellenére továbbra is jelentős kihívásokkal néz szembe.

Ezzel párhuzamosan jelentős vita folyik a közmunkaprogramok megítéléséről. Számos gazdasági érv támogatja és ellenzi hatékonyságukat:

Előnyök:

- a munkanélküliek segély helyett jövedelemhez jutnak
- a munkavégzés könnyebb visszatérést jelent az elsődleges munkapiacra
- csökkennek a munkanélküliséggel együtt járó pszichológiai terhek (pl. depresszió, kirekesztettség érzete)

Hátrányok:

- a közmunkából elérhető jövedelem alacsony (a minimálbér 80%-a)
- a felmérések szerint nem könnyíti meg a visszatérést az elsődleges munkaerőpiacra
- a dolgozók csupán alacsony kvalifikáltságú munkát végeznek, így a képzett munkavállalók nem vesznek benne részt a közmunka nagysága szezonálisan ingadozik (téli hónapokban kisebb) ezért nem jelent stabil jövedelemforrást a munkásoknak
- sok esetben a közmunkások ugyanazt a szakképzettséget igénylő munkát végzik az önkormányzat alkalmazásában közfoglalkoztatottként és kevesebért, mint amit korábban normál alkalmazottként végzett

A közfoglalkoztatási rendszer másik hátránya, hogy az egyének számára kihívást jelent a rendszerből való kilépés. A szocialista kormány által 2009-ben kezdeményezett "Út a munkához" közmunkaprogram hatásvizsgálata kimutatta, hogy a közmunkában részt nem vevő munkanélküliek két és félszer nagyobb eséllyel (24 százalékkal) tudnak elhelyezkedni, mint a közmunkások, akiknek csak egytizede tudott elhelyezkedni az elsődleges munkaerőpiacon [Ferge-Molnár-Farkas 2013].

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2011-ben arról számolt be, hogy a közsférában foglalkoztatottak mindössze 5 %-a tudott átmenni a nyílt munkaerőpiacra. A közmunkás státuszt gyakran "lefelé tartó spirálként" írják le az alternatív munkalehetőségek keresése során jelentkező kihívások miatt. Ezt a nehézséget fokozza, hogy a közsféra munkahelyeinek többsége képzetlen fizikai munkából áll, ami nem feltétlenül javítja az egyén elhelyezkedési esélyeit. Ez a tendencia a közelmúltban, a téli szezonban lebonyolított közmunkasképzési programok során is megmutatkozott.

10. Nemzetközi kitekintés a munkanélküliség alakulásáról

10.1. A külföldi munkavállalás növekedése

Az elmúlt időszakban a magyar munkavállalók külföldre vándorlása soha nem látott méreteket öltött: a becslések szerint közel 200 000 ember hagyta el az országot a jobb lehetőségek keresése érdekében. Csak Ausztriában két év alatt közel megduplázódott a magyar munkavállalók száma. A 2008-as gazdasági visszaesés és a tartósan magas munkanélküliségi ráta egyre több magyar állampolgárt késztetett arra, hogy külföldön keressen munkát, különösen a szomszédos Ausztriában, ahol a munkaerőpiac 2011. május 1-jei megnyitását követő egy év alatt megduplázódott a munkavállalók száma.

A KSH felmérése alapján az elmúlt öt év adatait elemzem, amelyből egyértelműen kiderül, hogy a Covid - 19 járványt követően 2019-ben csökken a külföldre vándorló magyarok száma. Azonban 2023- ra ez a szám majdnem megduplázódik. A külföldi munkavállalás mellett nem kizárólag a hazai munkaerőpiac korlátozott munkalehetőségei szólnak, hanem az is, hogy a külföldön végzett azonos munkáért az itthonihoz képest lényegesen magasabb, esetenként 2-3 - szoros jövedelem is elérhető. Ezen információk alapján állítottam össze az alábbi táblázatot.

1. táblázat

Ausztriába kivándorló magyar állampolgárok 2019-2023 között

Nem	2019	2020	2021	2022	2023
Férfi	3846	3798	4665	7321	9198
Nő	3601	3381	3340	5601	7307
Összesen	7447	7179	8005	12922	16505

Forrás: KSH, Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) TAJ nyilvántartása

A táblázat jól szemlélteti a külföldi foglalkoztatás jelentős hatását hazánk munkaerőpiaci dinamikájára. A háztartások mintegy tíz százalékát érinti, és figyelemre méltó hatással van a háztartások jövedelmére.

Ugyanakkor a külföldi munkavállalás megítélése közgazdasági szempontból több oldalról is történhet, mert előnyök és hátrányok egyaránt felhozhatók. A külföldi munkavállalás ellen. illetve mellett szóló érvek a következőképpen foglalhatók össze:

Előnyök:

- hozzájárul a hazai munkaerő-piaci problémák csökkentéséhez
- mérsékli az állami költségvetés munkanélküli segélyekre fordított kiadásait
- hozzájárul a munkavállalók nyelvtanulási lehetőségeihez
- a hazautalt jövedelmek növelik az ország valuta tartalékát, erősebb forintárfolyamot tesznek lehetővé
- lehetőség adódik a fejlett országok munkakultúrájának elsajátítására, fejlett technológiák megismerésére (természetesen amennyiben a külföldön betöltött munkakör magas szakképzettséget igényel)
- a külföldön megszerzett tapasztalatok a munkavállalók hazatelepülésével a későbbiekben a magyar gazdaság számára kamatoztathatók

Hátrányok:

- a külföldi munkavállalók nem járulnak hozzá a hazai GDP előállításához
- a külföldi munkavállalás a tényleges munkaerőpiaci statisztikákat és folyamatokat a valóságnál kedvezőbb színben tünteti fel
- a külföldi munkavállalók jövedelmük egy részét külföldön költik el, ami kieső adóbevételeket (pl. ÁFA) jelent az állami költségvetés számára
- fennáll a veszélye a nem csak átmeneti, hanem tartós külföldi letelepedésnek is, ami egy csökkenő népességű országban különösen kedvezőtlen
- a tartós külföldi munkavállalás társadalmi problémákat (családok széthullása) idézhet elő

A tengerentúli munkavállalás gazdasági következményei sokrétűek, kedvező és kedvezőtlen szempontokat egyaránt felvonultatnak. Mindazonáltal egyetértek a közgazdászok körében uralkodó nézettel, miszerint a széles körű, a munkaképes korú népesség 4 %-át kitevő külföldre vándorlás hátrányai jelentősen meghaladják az előnyöket, és aláhúzzák a hazai munkaerőpiac tartós problémáit.

10.2. Munkanélküliség alakulása az EU-ban és az USA-ban

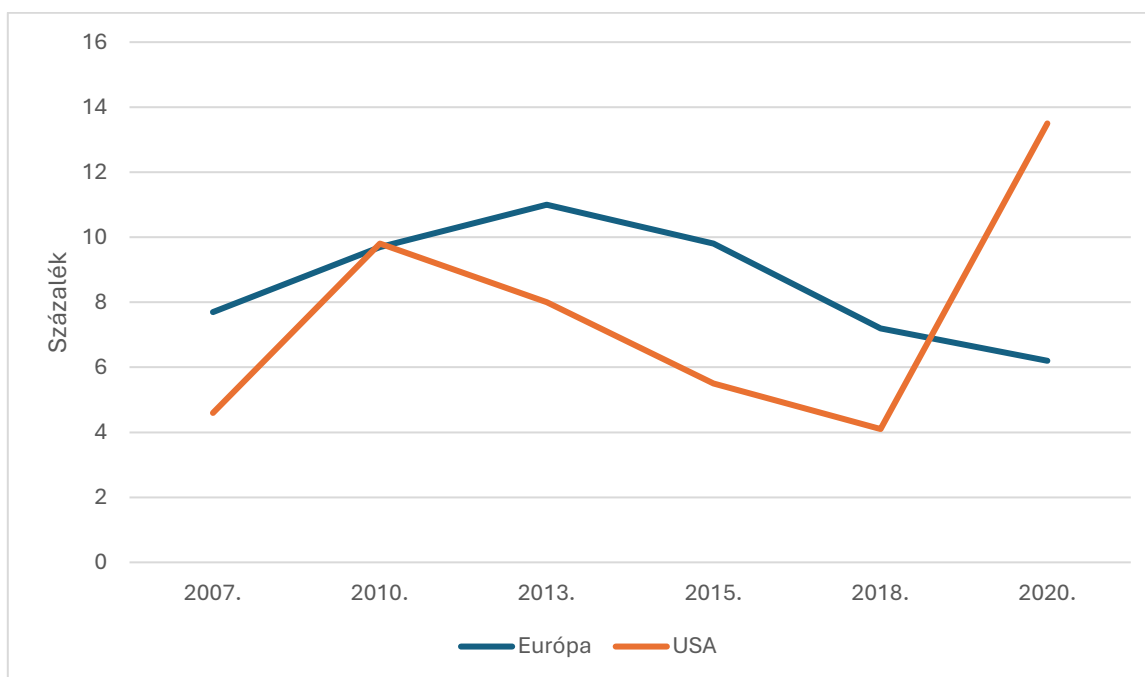
A 2008- as válságot globális válságként jellemezhetjük, mivel a válság a gazdaságilag fejlett országokat világszerte, köztük az Egyesült Államokat és Európát is érintette. A válságra adott válasz azonban jelentősen különbözött az Egyesült Államok és Európa között: az USA a gazdaság élénkítése és a munkanélküliség csökkentése érdekében olyan, tankönyvekben ajánlott intézkedéseket hajtott végre, mint a fiskális ösztönzés és a közel nulla kamatlábak (Veress, 2013).

2010-ben jelentős változás történt az európai válságkezelés megközelítésében. A gazdasági növekedés újbóli fellendülésével a politikai döntéshozók a munkanélküliség és az alacsony gazdasági teljesítmény elleni küzdelemtől az államadósság kezelésére helyezték a hangsúlyt, mint elsődleges problémára. Válaszul szigorú költségvetési politika bevezetését szorgalmazták, amely minden tagállam számára előírta a maastrichti 3%-os hiánykritérium betartását, függetlenül az egyéni gazdasági körülményektől.

A különböző gazdaságpolitikák eredményei jelentősen eltérnek egymástól. Az USA gazdasága erős teljesítményt mutatott, a GDP meghaladta a 2008-as szintet, a munkanélküliség pedig 6% körüli szintre csökkent. Ezzel szemben az EU még mindig recesszióban van, a munkanélküliségi ráta 11 %, a GDP pedig a válság előtti szint alatt van. Az alábbi grafikon a munkanélküliségi ráta időbeli változását mutatja be.

13. ábra

A munkanélküliség alakulása az EU-ban és az USA-ban

Forrás: Eurostat, saját szerkesztés alapján

Az ábra a különböző gazdaságpolitikák eltérő hatását mutatja be. Látható, hogy az Egyesült Államokban 2014-ben csökkent a munkanélküliség, míg az Európai Unióban minimális változás történt. Ez a különbség különösen figyelemre méltó, ha figyelembe vesszük, hogy az EU nem számít a gazdasági fellendülésre és a munkanélküliségi ráta csökkenésére. Ennek következtében több tagállam, köztük Olaszország és Franciaország a megszorító intézkedések megszüntetését és a gazdasági növekedés beindítását szorgalmazza. Az ifjúsági munkanélküliség, különösen a 25 év alattiak körében, továbbra is komoly aggodalomra ad okot több uniós országban, és az elmúlt években a javulásnak kevés jelét mutatta.

11. A munkanélküliség hatásai

A magas és tartós munkanélküliség, valamint a növekvő gazdasági egyenlőtlenségek károsan hatnak a hosszú távú gazdasági növekedésre. A munkanélküliség akadályozza a növekedést azért, hogy az erőforrások helytelen elosztásához vezet, újraelosztási nyomást és ebből következő torzulásokat okoz, az egyéneket szegénységbe taszítja, korlátozza a likviditást, korlátozza a munkaerő mobilitását, és aláássa az önbecsülést, ami hozzájárul a társadalmi dezintegrációhoz, a nyugtalansághoz és a konfliktusokhoz.

A 2013-as közgazdasági Nobel-díjas Robert J. Shiller azt mondta, hogy az Egyesült Államokban és máshol növekvő egyenlőtlenség a legfontosabb probléma.

12. A munkanélküliség társadalmi és gazdasági költségei

A munkanélküliségnek jelentős társadalmi és gazdasági következményei vannak. A társadalmi költségek az egyének életének különböző aspektusaiban jelentkeznek, és széles körű hatással vannak a társadalom egészére (Eszik 2009).

A munkanélküliek nem tudnak jövedelmet szerezni, hogy eleget tegyenek pénzügyi kötelezettségeiknek. A jelzálog- vagy lakbérfizetés elmulasztása eladósodás vagy kilakoltatás miatt hajléktalansághoz vezethet. Az Egyesült Államokban az adósságválság következtében egyre több hajléktalanná váló személyt érintenek a sátorvárosok kialakulása.

A munkanélküliség a szív- és érrendszeri betegségek, a szomatizáció, a szorongásos zavarok, a depresszió és az öngyilkossági hajlam kialakulásának fokozott kockázatával jár együtt. Továbbá a munkanélküliek hajlamosabbak a kábítószer-fogyasztás, a rossz táplálkozási szokások, a megnövekedett orvoslátogatások, a dohányzás, az alkoholfogyasztás és a fizikai aktivitás hiánya terén is magasabb arányt mutatnak. Fontos megjegyezni, hogy a munkanélküliség hozzájárul a válás és a családon belüli erőszak nagyobb valószínűségéhez is. Emellett a Social Indicator Research című szaklapban közzétett tanulmány szerint még az általában optimistán gondolkodóknak is nehézséget okoz a pozitív szemlélet fenntartása a munkanélküliség idején.

A munkanélküliségnek jelentős társadalmi következményei vannak, mivel hatással van az elbocsátások után megmaradó munkavállalókra, ami a bűnözés növekedéséhez és a tapasztalt munkavállalók képességeinek csökkenéséhez vezet. Egy 16 és 94 év közötti német résztvevőkkel - akik között nem csak önkéntes diákokat, hanem a valós élet kihívásaival küzdő egyéneket is vizsgáltak - végzett tanulmány kimutatta, hogy még az optimisták is nehezen birkóznak meg a munkanélküliséggel. A megállapítások interjúkon és adatelemzésen alapultak.

1979-ben M. Harvey Brenner végzett egy tanulmányt, amely kimutatta, hogy a munkanélküliség minden 10%-os növekedése esetén 1,2%-kal nőtt az általános halálozás, 1,7%-kal a szív- és érrendszeri betegségek, 1,3%-kal a májzsugorodás, 1,7%-kal az öngyilkosságok száma, 4,0%-kal a letartóztatások és 0,8%-kal a rendőrségen bejelentett bántalmazások száma.

Egy 2000-ben Christopher Ruhm által készített tanulmányban a gazdasági recessziók egészségre gyakorolt hatását vizsgálták, és kiderült, hogy számos egészségügyi mutató ténylegesen javult ezekben az időszakokban. Megállapították azonban, hogy a bűnözési ráta nem csökkent a nagy gazdasági világválság idején, ami arra utal, hogy a gazdasági visszaesés nem feltétlenül vezet a bűnözés csökkenéséhez. A tanulmány kiemelte továbbá, hogy az Egyesült Államokban a munkanélküliek gyakran támaszkodnak szociális segélyprogramokra, például élelmiszerjegyekre, vagy megpróbálnak pénzt megtakarítani, mivel az amerikai munkanélküli biztosítási rendszer jellemzően nem pótolja teljes mértékben az elvesztett jövedelmet, és a juttatások nem határozatlan idejűek.

A munkanélküliség hatása nem minden egyénre egyforma, amint azt egy négy éven át tartó, 9570 személyt vizsgáló prospektív tanulmány is bizonyítja. A vizsgálat kimutatta, hogy a magas lelkiismeretességgel rendelkező egyének több mint kétszer akkora stresszt éltek át, amikor munkanélküliséggel szembesültek. A szerzők azt feltételezik, hogy ez az eltérés a lelkiismeretes egyének kognitív folyamatainak eltéréseiből eredhet, amikor munkanélküliségük okát tulajdonítják, valamint a kudarcra adott fokozott érzelmi reakcióikból. Emellett felvetik, hogy a rossz egészségi állapot és a munkanélküliség között kölcsönös kapcsolat állhat fenn.

A munkanélküliség egyik további következménye, hogy az egyéneket arra kényszerítheti, hogy olyan munkalehetőségeket fogadjanak el, amelyek nem felelnek meg képességeiknek, vagy nem használják ki tehetségüket. Ez alulfoglalkoztatottsághoz vezethet, és a munkahely elvesztésétől való félelem pszichológiai stresszt is eredményezhet, beleértve a szorongást, a depressziót, az önbizalomhiányt és a magas szintű stresszt. Ezek a kihívások súlyosbodhatnak, ha egészségügyi problémákkal, pénzügyi nehézségekkel és a társadalmi támogatás hiányával párosulnak.

A munkanélküliség jelentős hatással van a személyes kapcsolatokra, amint azt a kutatások is bizonyítják. Covizzi 2008-as tanulmánya megállapította, hogy a válási arány magasabb a párok esetében, ha az egyik partner munkanélküli. Újabb kutatások szerint egyes párok boldogtalan vagy egészségtelen házasságban maradnak, amikor munkanélküliséggel kell szembenézniük, hogy így fedezzék a pénzügyi költségeket. Emellett Van der Meer 2014-es tanulmánya kimutatta, hogy a munkanélküliség stigmatizálása negatív hatással van a személyes jólétre, különösen a férfiak esetében, akik úgy érezhetik, hogy a munkanélküliség fenyegeti férfi-identitásukat.

A gazdasági költségek jelentős része makrogazdasági szinten jelentkezik, és a gazdaságban keletkező összjövedelem (GDP) csökkenését eredményezi. Ez kétféleképpen hat a költségvetésre: nőnek a jóléti kiadások (munkanélküli segélyek), és csökkennek az adókból és járulékokból származó bevételek. Ennek eredményeképpen a munkanélküliség növekedése mindig negatív hatással van az állami költségvetésre.

A közgazdászok a gazdasági költségeket általában a Mankiw (1997) által megfogalmazott Okun- törvény segítségével számszerűsítik. Eszerint, ha a munkanélküliségi ráta egy százalékponttal magasabb, mint a természetes munkanélküliségi ráta, a gazdaság kibocsátása két százalékponttal alacsonyabb lesz a potenciális kibocsátásnál

Képletben kifejezve:

$$\frac{Y^* - Y}{Y^*} = 2 (U - U_N) \quad (2.)$$

ahol: U – a munkanélküliségi ráta, U_N – a munkanélküliség természetes rátája, Y^* - a potenciális GDP, vagyis az a GDP, amelyet a gazdaság teljes foglalkoztatás mellett elő tud állítani.

Az Okun-törvény alapján számszerűsíthető a munkanélküliségi ráta növekedésének hatása a GDP -re és következésképpen a költségvetési helyzetre. Ha például a természetes munkanélküliségi ráta 6 %, a tényleges munkanélküliségi ráta pedig 8%, és a potenciális GDP (Y^*) 100%-osnak van feltételezve, akkor a (2) képlet szerint a gazdaság kibocsátása 96%-os lenne, ami azt jelenti, hogy a kibocsátás (és a jövedelem) 4%-a "veszne el " a munkanélküliség miatt.

A magyar gazdaság elemzésekor fontos megjegyezni, hogy a GDP megközelítőleg 75 000 milliárd forint. Ha a munkanélküliségi rátát 8%-ról 6%-ra csökkentenénk, az a GDP 4%- os növekedését eredményezné, ami 1120 milliárd forintnak felel meg. Ezen felül, figyelembe véve a magyar gazdaság átlagos 40 %-os adóterhelését, a munkanélküliség miatti becsült adóbevétel- kiesés 448 milliárd forintot tenne ki. Összességében megállapítható, hogy a munkanélküliség társadalmi és gazdasági költségei jelentősek, így a gazdaságpolitika egyik legfontosabb célkitűzése a munkanélküliség csökkentése.

A foglalkoztatás bővülése nemcsak az egyének számára előnyös, hanem a társadalom egészére és az államháztartásra is pozitív hatással van. A következő elemzésben a 2008- as válság magyarországi következményeit vizsgálom a munkanélküliségi rátára.

Bemutatom, hogy a válság erős korrelációt eredményezett a gazdasági teljesítmény és a munkanélküliség között, ami azt jelzi, hogy a magas vagy gyorsan növekvő kibocsátás általában alacsony munkanélküliségnek felel meg, és fordítva.

Lényeges felismerni, hogy a válság jelentősen befolyásolja a munkanélküliség összetételét. Hatásai nem egységesek minden korcsoportban, iparágban vagy régióban. Ezért az általános munkaerő-piaci helyzetet reprezentáló munkanélküliségi ráta mögöttes alkomponenseinek elemzése értékes betekintést nyújthat a munkanélküliség problémájába, és segíthet a megfelelő megoldások meghatározásában.

13. A munkanélküliség előnyei

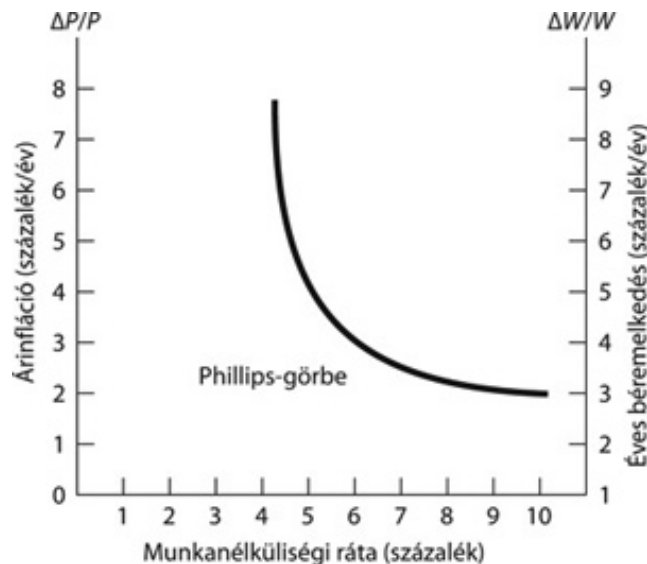
A munkaerő-felvételi folyamat megkönnyítésére szempontjából a munkanélküliség előny, mivel a szabad pozíciók lehetővé tették az egyének számára, hogy zavartalanul váltsanak egyik munkáltatótól a másikhoz. Ez a rugalmasság mind az új, mind a már működő vállalkozások számára előnyös, mivel lehetővé teszi számukra a munkavállalók toborzását és megtartását. Emellett a munkanélküliséget az aktívan dolgozók számára előnyösnek tekintik, mivel segít megelőzni az inflációt. A tartalék munkaerő fenntartásával a munkanélküliség segít a bérek stabilizálásában és az infláció gazdaságra gyakorolt hatásának mérséklésében.

Meg kell jegyeznünk, hogy a teljes foglalkoztatottság elérése azonban nem megvalósítható, mivel a munkavállalók csökkenthetik termelékenységüket, ha nem fenyegeti őket a munkanélküliség veszélye.

A Phillips-görbe azt jelzi, hogy ahogy a munkanélküliség szintje közelít a teljes foglalkoztatáshoz, az inflációs ráta drámaian megnő. Kiterjedt kutatásokat végeztek a gazdaság egészére nézve optimális munkanélküliségi szint fenntartásának inflációellenes előnyeiről. A Shapiro - Stiglitz-modell szerint a bérek soha nem csökkennek annyira, hogy elérjék a 0%-os munkanélküliséget, mivel a munkaadók tisztában vannak azzal, hogy a bérek csökkentése a munkavállalók motivációjának és termelékenységének csökkenéséhez vezethet. Ennek megelőzése érdekében a munkáltatók arra törekszenek, hogy a béreket olyan szinten tartsák, amely visszatartja a munkakerülést és fenntartja a munkavállalók termelékenységét. Az emelkedett bérek hozzájárulnak a munkanélküliség fennmaradásához, míg a munkanélküliség kilátása az adóelkerülés mérséklésére szolgál.

14. ábra

Phillips-görbe

Forrás: Mersz.hu

A globális kereskedelem jelenlegi szintje előtt kimutatták, hogy a munkanélküliség a Phillips-görbe betartásával mérsékli az inflációt, illetve a NAIRU/természetes munkanélküliségi ráta elmélet alapján korlátozza az inflációt, mivel viszonylag könnyen lehet alternatív munkát találni anélkül, hogy a munkahely elvesztését tapasztalnánk.

Azáltal, hogy kisebb létszámú munkaerő számára több munkahely áll rendelkezésre, a munkavállalók olyan munkát kereshetnek, amely megfelel képességeiknek, preferenciáiknak és igényeiknek. Továbbá, a marxi munkanélküliség - elmélet szerint ez a helyzet bizonyos érdekek szempontjából is előnyös lehet. Lehetséges, hogy a munkáltatók arra számítanak, hogy azok a munkavállalók, akik nem aggódnak a munkahely biztonsága miatt, kevesebb erőfeszítést tesznek, vagy magasabb kompenzációt és juttatásokat kérnek.

Ezen elmélet szerint a munkanélküliség potenciálisan növelheti az általános munkatermelékenységet és a jövedelmezőséget azáltal, hogy növeli a munkaadók monopólium-gyakorlási képességét.

Egyesek továbbá azzal érvelnek, hogy a munkanélküliség bizonyos szintjének fenntartása eszközként szolgálhat a GDP fenntarthatatlan növekedésének korlátozására a rendelkezésre álló erőforrások és a környezeti hatások korlátjain belül. Az erőforrások és a környezet megóvásának durva megközelítésének tekinthető azonban az az elképzelés, hogy szándékosan megtagadják a munkát a munkára kész munkavállalóktól.

Általános megfigyelés, hogy rövid távon a munkanélküliség a fogyasztás csökkenéséhez vezet. A munkaerő teljes foglalkoztatottságának elérése és a környezetbarátabb termelési és fogyasztási gyakorlatok fejlesztésére való összpontosítás azonban jelentős és hosszú távú kumulatív környezeti előnyöket, valamint csökkentett erőforrás-felhasználást eredményezhet.

14. A munkanélküliség alternatívái

14.1. A meghatározás korlátai

Egyes kritikusok szerint a munkanélküliség mérésének jelenlegi módszerei az Egyesült Államokban hibásak, mivel nem veszik figyelembe a népesség bizonyos szegmenseit, amelyek nem keresnek aktívan munkát, például a börtönben lévő egyéneket, az önálló vállalkozókat vagy azokat, akik önálló vállalkozók szeretnének lenni, a korai nyugdíjasokat, akik még dolgozni szeretnének, a fogyatékkal élőket, akik korlátozottan képesek dolgozni, és azokat, akik részmunkaidőben dolgoznak, de teljes munkaidőben szeretnének elhelyezkedni.

Ez ahhoz vezet, hogy a munkanélküliségnek a lakosságra gyakorolt valódi hatása nem tükröződik pontosan.

A személyek utolsó csoportját "nem önkéntes részmunkaidős" munkavállalóknak nevezik, akik alulfoglalkoztatottak. Ide tartoznak például a kiskereskedelembe dolgozó számítógépes programozók, amíg nem kapnak teljes munkaidős állást, az anyák, akik nem tudnak dolgozni, de szeretnének, valamint a friss diplomások és szakképzésben tanulók, akik nem tudnak értelmes munkát találni tanulmányaik befejezése után. Nemzetközi szinten egyes országokban mérsékelt vagy kevésbé súlyos munkanélküliségi ráták vannak, mivel a mezőgazdaságban dolgozó önfoglalkoztatók száma magasabb. Az olyan országokban azonban, mint az Egyesült Államok, Kanada, Mexikó, Ausztrália, Japán és az Európai Unió, a munkanélküliséget mintavételes felmérésekkel mérik.

Sok munkaerő-piaci közgazdász inkább a különböző gazdasági mutatókat elemzi, hogy figyelembe vegye a munkanélküliségi ráta korlátait. Ezek a mutatók közé tartozhat a munkaerő-piaci részvételi arány, a 15-64 évesek között a jelenleg foglalkoztatottak vagy munkát keresők aránya, a gazdaságban lévő teljes munkaidős állások teljes száma, a munkát keresők abszolút száma, valamint az egy hónapban ledolgozott összes munkaóra az emberek által ledolgozni kívánt összes munkaórához viszonyítva. Különösen a National Bureau of Economic Research nem támaszkodik a munkanélküliségi rátára, és ehelyett alternatív foglalkoztatási rátákat részesít előnyben, különösen a jelenlegi recesszióban.

15. Lehetséges megoldások

A társadalmak különböző intézkedéseket vezettek be a munkaerő-piaci részvétel maximalizálása érdekében. Egyes társadalmak tartósan közel teljes foglalkoztatottságot értek el, különösen a második világháborút követően.

15.1. Keresletoldali megoldások

Ennek egyik módja a költségvetési politika, amely a kormányzati kiadásokat és az adózást foglalja magában. A másik mód a monetáris politika, amely a pénzkínálat és a kamatlábak szabályozását jelenti. Emellett a fogyasztói preferenciák változása és a technológiai fejlődés is ösztönözheti az áruk és szolgáltatások iránti keresletet, így növelve a munkaerő iránti keresletet. Összességében az áruk és szolgáltatások iránti kereslet növekedése a munkaerő iránti kereslet növekedéséhez vezet, ami magasabb béreket és foglalkoztatási szintet eredményez a gazdaságban.

Az egyik javasolt elmélet szerint a munkásosztály béreinek emelése hatékonyabb lehet az áruk és szolgáltatások iránti kereslet ösztönzésében, mint a hagyományos központi banki stratégiák. Ez azon az elképzelésen alapul, hogy a bérek emelésével több pénz kerül közvetlenül a fogyasztók kezébe, ami nagyobb vásárlóerőt és nagyobb keresletet eredményez. A monetaristák ezzel szemben azzal érvelnek, hogy a pénzkínálat növelése növelheti a rövid távú keresletet, de inflációhoz is vezethet, és akadályozhatja a hosszú távú keresletet.

A költségvetési kiadások növelése az aggregált kereslet ösztönzésére szolgáló stratégia. A munkanélküli segélyek nyújtása olyan intézkedés, amelynek célja, hogy megakadályozza az áruk és szolgáltatások fogyasztásának csökkenését, ami potenciálisan a további munkahelyek elvesztésének és a fogyasztás és a kereslet további csökkenésének káros körforgásához vezethet. Számos ország szociális jóléti programokon keresztül nyújt segítséget a munkanélkülieknek, például munkanélküliségi biztosítás, munkanélküli- kártérítés, jóléti juttatások és átképzési támogatások révén. E programok elsődleges célja a rövid távú nehézségek enyhítése, és ami még fontosabb, hogy a munkavállalóknak több időt biztosítsanak arra, hogy új munkalehetőséget keressenek.

A munkanélküliség egyik lehetséges megoldása a keresleti oldalról az államilag finanszírozott foglalkoztatás bevezetése a dolgozó szegények számára. Ennek a koncepciónak van történelmi előzménye, mivel Nagy-Britanniában a 17. századtól 1948-ig alkalmazták a munkásotthonok rendszerén keresztül, amely nehéz körülmények között és alacsony bérekkel biztosított munkát, hogy elrettentse az egyéneket attól, hogy erre támaszkodjanak. Egy modernebb megközelítés a munkagarancia bevezetése, ahol a kormány olyan bérezésű foglalkoztatást biztosít, amely lehetővé teszi a tisztességes életszínvonalat. Emellett a munkanélküliség kezelésére olyan ideiglenes intézkedések is alkalmazhatók, mint a közmunkaprogramok, például a Works Progress Administration.

Az államilag finanszírozott foglalkoztatást gyakran nem tekintik elsődleges megoldásnak a munkanélküliségre, kivéve válság idején. Ennek oka az, hogy a közszféra munkahelyei a magánszektorbeli foglalkoztatásból származó adóbevételekre támaszkodnak. Az Egyesült Államokban a munkanélküliségi biztosítási juttatásokat az egyén korábbi keresete határozza meg, és jellemzően a korábbi jövedelem körülbelül egyharmadát teszik ki. Az ellátásra való jogosultság feltétele, hogy az egyén legalább egy évig az adott államban lakjon és dolgozzon. A programot az 1935-ös társadalombiztosítási törvény részeként hozták létre. Annak ellenére, hogy az állampolgárok körülbelül 90%-a munkanélküli- biztosításban részesül, kevesebb mint 40%- a nyújtja be a kérelmet és kapja meg az ellátást.

Gazdasági visszaesés idején jellemzően megnő az ellátásokat igénylők és az ellátásban részesülők száma. Az idényjellegű iparágakban a rendszer pénzügyi támogatást nyújt a munkavállalóknak a szezonon kívüli időszakban, ösztönözve őket arra, hogy az iparágban maradjanak.

A klasszikus közgazdasági elmélet szerint a piacok akkor érik el az egyensúlyt, amikor a kínálat megegyezik a kereslettel, így mindenki, aki hajlandó piaci áron értékesíteni, megteheti ezt. Akik nem hajlandók ilyen áron eladni, munkanélkülieknek minősülnek. Mind a monetáris, mind a fiskális politika alkalmazható a rövid távú gazdasági növekedés ösztönzésére, a munkaerő iránti kereslet növelésére és a munkanélküliség csökkentésére.

15.2. Kínálati oldali megoldások

A munkaerőpiac nem teljesen hatékony, bár még mindig hatékonyabb lehet, mint a bürokratikus rendszerek. Egyesek azt állítják, hogy a minimálbérek és a szakszervezetek akadályozzák a bérek lefelé irányuló mozgását, ami azt eredményezi, hogy a jelenlegi bérszinteken túl sokan keresnek munkát, de nem tudnak elhelyezkedni. Ez az érvelés tökéletes versenyt feltételez a munkaerőpiacon, ahol egyetlen szervezetnek sincs elég befolyása ahhoz, hogy a bérszinteket diktálja, és ahol a munkavállalók hasonló képzettségi szinttel rendelkeznek.

A kínálati oldali politikák támogatói azzal érvelnek, hogy ezen intézkedések végrehajtása a gazdasági kihívások kezelésére szolgálhat azáltal, hogy alkalmazkodóbb munkaerőpiacot hoz létre. Ez magában foglalhatja a minimálbér -követelmények eltörlését és a szakszervezetek befolyásának csökkentését. A kínálati oldali gazdaságpolitika támogatói azt állítják, hogy ezek a reformok a munkaerőköltségek csökkentése révén végső soron magasabb hosszú távú gazdasági növekedést eredményeznek.

Az áruk és szolgáltatások kínálatának bővülése nagyobb munkaerőt igényel, ami a foglalkoztatás növekedéséhez vezet. A kínálati oldali politikák támogatói azt állítják, hogy az olyan intézkedések, mint a vállalkozásokra kivetett adók csökkentése és a szabályozás mérséklése, ösztönözhetik a munkahelyteremtést, csökkenthetik a munkanélküliséget, és csökkenthetik a nemzeti jövedelemnek a munkára jutó részét. Emellett az oktatásba történő befektetések célja, hogy más kínálati oldali politikák részeként növeljék a munkavállalók vonzerejét a leendő munkaadók számára.

16. Következtetések, javaslatok

A 2008-as válság már több éve elmúlt, és az Európai Unióban semmi sem utal gyors gazdasági bővülésre. A legfrissebb adatok szerint a magyar gazdaság nem jól teljesít, ugyanis a gazdasági növekedés várhatóan 4% volt, viszont csupán 1,5 százalék az elképzelhető. A munkanélküliség 4% körülire csökkent. Egyesek szerint ettől eltekintve optimizmusra is adhat okot a jövővel kapcsolatban, bár sok szakértő óva int a túlságosan optimista előrejelzésektől.

A jelenlegi gazdasági adatokhoz több tényező is hozzájárult, bár a fenntarthatóságukról a közgazdászok vitatkoznak. Az elmúlt egy-két évben kapott jelentős uniós támogatás hozzájárult a gazdasági növekedéshez és a munkanélküliség csökkenéséhez, de ez a közeljövőben valószínűleg nem fog folytatódni. Emellett a közmunkaprojektek növekedése is jelentős szerepet játszott a munkanélküliség hirtelen csökkenésében.

Ezért azt támogatom, hogy a gazdaságpolitika továbbra is a gyors gazdasági növekedésre és a munkanélküliség csökkentésére összpontosítson. A ciklikus munkanélküliség kezelésének elsődleges eszközeit, a költségvetési és monetáris politikát a nagyobb foglalkoztatási lehetőségek előmozdítására kell irányítani. Konkrétan azt javaslom, hogy a központi bank, az MNB továbbra is törekedjen arra, hogy az alacsony kamatlábak fenntartása révén támogassa a gazdaságot. Bár az MNB inflációs célja a 3 százalék alatti infláció elérése, nyilvánvaló, hogy ez a cél nem teljesült maradéktalanul, hiszen 2024 szeptemberére az infláció pontosan 3 százalékon áll. Ebből következően az alacsony kamatlábak felhasználása a gazdaságélénkítés hosszabb ideig tartó fenntartásának eszközeként megvalósítható.

A költségvetési politikában korlátozott a rugalmasság a Maastrichti Szerződésben meghatározott 3%-os hiánykritérium teljesítésének követelménye miatt, és ennek elmulasztása az uniós források esetleges elvesztését eredményezné. Nem tanácsos azonban megszorító intézkedésekkel 3% alá csökkenteni a költségvetési hiányt, mivel ez a kereslet csökkenését és a munkanélküliség növekedését eredményezné. Ehelyett inkább arra kellene összpontosítani, hogy a költségvetési hiányt 3% alatt, de 2% felett tartsuk, ahogyan azt a közelmúltban is tettük. Különös figyelmet kell fordítani a fiatalok munkanélküliségének kezelésére is, amely nemcsak az EU-ban, hanem hazánkban is jelentős probléma.

Pozitív lépés a 25 év alattiak ösztönzése a munkaerőpiacra való belépésre adó- vagy járulékkedvezmények nyújtásával. Fontos felismerni, hogy a felsőoktatás finanszírozásának csökkenése és következésképpen a közoktatási lehetőségek szűkülése hozzájárult a fiatalok munkanélküliségének növekedéséhez, mivel a fiatalok a munkaerőpiacra való belépést a továbbtanulással szemben előnyben részesítik. A felsőoktatásra fordított források átcsoportosítása és a közoktatási lehetőségek számának bővítése potenciálisan pozitív hatással lehet a 25 év alattiak munkanélküliségi rátájára. A munkaerőpiac mélyreható elemzése során nyilvánvalóvá válik, hogy az országon belül jelentős regionális különbségek vannak.

A gazdaságilag hátrányos helyzetű, magas munkanélküliségi rátával rendelkező régiókban létfontosságú megfontolni az uniós finanszírozás felhasználásának növelését a munkahelyteremtés ösztönzése és a kereslet fellendítése érdekében ezeken a területeken. Emellett elengedhetetlen a közmunkarendszer alapos átértékelése, mivel a jelenlegi felmérések azt mutatják, hogy az nem teljesíti hatékonyan eredeti célját, vagyis az egyének munkaerőpiacra való visszailleszkedését. A közmunka gyakran alacsony társadalmi státusszal jár, a kínált bérek pedig jellemzően a minimálbér alatt vannak, és kevés lehetőséget kínálnak a szegénységből való kilépésre. Hosszú távon a közmunkaprogramok nem képesek megoldani a munkanélküliség és a társadalmi depriváció problémáit, ami egyértelművé teszi, hogy a versenyképes foglalkoztatás előtérbe helyezése rendkívül fontos (Bod, 2014).

17. Összefoglalás

Dolgozatom során mélyrehatóan megvizsgáltam a munkanélküliség kérdését a gazdasági válságot követően. Először is, elmélyedtem a munkaerőpiac alapvető fogalmaiban, felismerve a pontos értékeléshez szükséges szilárd alapok megteremtésének alapvető fontosságát. Alapvető fontosságú szem előtt tartani, hogy csak az aktívan munkát kereső és hivatalosan álláskeresőként nyilvántartott személyek minősülnek munkanélkülinek. Ezért alapvető fontosságú annak elismerése, hogy a statisztikák nem biztos, hogy teljes mértékben megragadják a munkanélküliség valódi mértékét egy adott népességen belül. Ezen túlmenően figyelemre méltó, hogy már heti egy óra munkavégzés is elegendő ahhoz, hogy a foglalkoztatottak közé sorolják őket. Emellett a foglalkoztatási statisztikákba a külföldön dolgozó személyek is beleszámítanak. Ezek a tényezők rávilágítanak arra, hogy a munkaerőpiaci változások értelmezésekor és értékelésénél nagy körültekintéssel és gondossággal kell eljárni.

Ezt követően a munkanélküliség közgazdasági magyarázatait mutattam be.

Ebben a keretben nyilvánvaló, hogy a munkanélküliség számos tényezőből eredhet, például a magas reálbérékből és a munkanélküliség természetes rátájából. Nyilvánvaló azonban, hogy a jelenlegi válságot elsősorban a gazdasági visszaesés okozza, amelyet viszont a gyenge piaci kereslet vált ki. Ez vezetett a ciklikus munkanélküliség létezéséhez Magyarországon és más fejlett országokban. Lényeges hangsúlyozni, hogy a teljes foglalkoztatottság magában foglalja a természetes munkanélküliségi rátát, amely 4-6% között mozoghat a piacgazdaságokban. Ezt a pontot gyakran félreértik, de a kérdés hatékony kezeléséhez elengedhetetlen a teljes foglalkoztatás és a természetes munkanélküliségi ráta közötti kapcsolat megértése.

A teljes foglalkoztatottság elérésének célkitűzése közvetlenül kapcsolódik egy meghatározott munkanélküliségi ráta eléréséhez. Az Okun -törvény alkalmazásával nyilvánvalóvá válik, hogy a munkanélküliség gazdasági következményei jelentősek. Ezek a következmények nemcsak a gazdasági egységeket érintik, hanem az államháztartásra is kihatnak, mivel a ciklikus munkanélküliség jelentős bevételcsökkenéshez vezet.

Ezen túlmenően a munkanélküliség sokrétű hatást gyakorol az egyénekre, képzettségromláshoz, pszichológiai megterheléshez és egyéb negatív hatásokhoz vezet, amelyek csökkentik az általános életminőséget, és következésképpen gyengítik a gazdaság munkaerő-potenciálját.

Az aktív monetáris és fiskális politika a piaci kereslet ösztönzésével döntő szerepet játszik a konjunkturális munkanélküliség elleni küzdelemben. Ami a monetáris politikát illeti, az egyik legfontosabb stratégia az alacsony kamatlábak megállapítása és fenntartása. Ez elősegíti a vállalkozások és a háztartások kiadásainak növekedését, ami végső soron a gazdasági tevékenység és a munkahelyteremtés motorja. A költségvetési fronton a kormány lehetőségei némileg korlátozottak az Európai Unió által előírt szigorú szabályok, különösen a 3%-os hiánykritérium betartásának követelménye miatt. E korlátozás ellenére az EU jelentős forrásokat biztosít, amelyek jelentős szerepet játszanak a piaci kereslet és az általános gazdasági teljesítmény erősítésében. Ez a pénzinjekció nemcsak a gazdaság különböző ágazatait támogatja, hanem új munkalehetőségek teremtésével hozzájárul a munkanélküliség enyhítéséhez is.

Lényegében, bár a kormány költségvetési mozgástere korlátozott, az EU-val való együttműködés a finanszírozás tekintetében létfontosságú elemként szolgál a konjunkturális munkanélküliség kezelésére irányuló erőfeszítésekben. A monetáris és a fiskális politikák kihasználásával hatékonyan dolgozhatunk a munkanélküliség csökkentése és a fenntartható gazdasági növekedés elérése érdekében.

A munkanélküliség különböző módon érinti a különböző korcsoportokat, és a fiatal munkavállalóknak kell a legnehezebb kihívásokkal szembenéznük, mivel nem rendelkeznek munkatapasztalattal és munkaerő-piaci referenciákkal. Ennek eredményeként a fiatalok munkanélküliségi rátája riasztóan magas, jóval az átlag felett van, és sok fiatal kénytelen külföldön keresni munkalehetőséget. Emellett a munkavállaló képességei is jelentős szerepet játszanak a munkanélküliség hatásainak meghatározásában. Általában a képzetebb munkavállalók kisebb valószínűséggel válnak munkanélkülivé, de a közelmúlt hazai eseményei megkérdőjelezték ezt az elképzelést, mivel az alacsony képzettségű munkavállalók munkanélküliségi rátája lassabban nőtt, mint a magasabb képzettségűeké.

Ez a tendencia a közmunkarendszer bővülésének tulajdonítható, amely túlnyomórészt nagyszámú alacsonyan képzett munkavállalót (8 általános és szakmunkást) foglalkoztat. A hazai gazdaságpolitika a hagyományos eszközök, például az aktív monetáris és fiskális politika alkalmazása mellett nem hagyományos módszereket is alkalmaz a munkaerőpiac támogatására. Az egyik ilyen megközelítés az MNB által bevezetett Növekedési Hitelprogram, amelynek célja a hazai kis- és középvállalkozások működésének elősegítése azáltal, hogy a kereskedelmi bankokon keresztül rendkívül kedvező kamatozású (2,5%) hiteleket nyújt számukra.

Egy másik konkrét szakpolitikai eszköz a közmunkaprogramok végrehajtása, amelyek a munkát gyakorlati képzéssel integrálják a foglalkoztatási akadályok felszámolása, az álláskereső iskolai végzettségének javítása, készségeik fejlesztése és gyakorlati tapasztalatszerzés céljából. A közmunkaprogramokban való részvétel az elmúlt években jelentősen megnőtt, és jelentősen hozzájárult a munkanélküliség 8% körüli szintre történő csökkentéséhez. A közmunkaprogramok hatékonyságának értékelése vita tárgyát képezi a közgazdászok körében, és mind az előnyök, mind a hátrányok vitatottak.

Az elmúlt években a hazai munkaerőpiac pozitív fejlődést mutatott. Fontos elismerni, hogy a külföldi foglalkoztatás és a közmunkaprogramok jelentős szerepet játszottak ebben a fejlődésben. Ezt jól mutatja a versenyképes munkaerőpiacon dolgozók számának minimális változása. Következésképpen a munkanélküliség a közgazdászok és a politikai döntéshozók számára a belátható jövőben is kritikus kihívás marad.

Irodalomjegyzék

1. (dátum nélkül.). In S. L. Nickell, *Munkanélküliség a nyugati országokban* (old.: 3-35).
2. (1997). In N. G. Mankiw, *Makroökonómia*. Osiris Kiadó.
3. (2010). In C. László, *Keynesi reneszánsz? Pénzügyi szemle*.
4. (2013). In B. Tamás, *A háztartások eladósodottsága és jövedelemarányos törlesztési terve* (old.: 1-6).
5. (2021). In T. Tamás, *Mikroökonómia*. Eger: Líceum Kiadó.
6. (2024). Forrás: Szakszervezetek: <https://szakszervezetek.hu/index.php/hirek/7674->
7. A makroökonómia újragondolása a 2008-as válság után. (2021). In P. Zoltán.
8. Ákos, B. P. (2014. május 15). Program van. És konvergencia? *Heti Válasz*.
9. Broadberry, S. N. (dátum nélkül.). *Notes References Historical: Europe and Japan in Great Britain. "Reálbérek, termelékenység és munkanélküliség Nagy-Britanniában és Németországban az 1920-as években."*.
10. Covizzi, I. (2008). *Does Union Dissolution Lead to Unemployment? A Longitudinal Study of Health and Risk of Unemployment for Women and Men Undergoing Separation*. Forrás: <https://academic.oup.com/esr/article-abstract/24/3/347/551509>
11. Farkas Péter, K. K. (2013). *Közgazdaságtan*. Universitas-Győr Nonprofit Kft.
12. Heimberger, P. J. (dátum nélkül.). *Gazdaságtörténeti Közlöny*, 778-808.
13. *Index*. (dátum nélkül.). Forrás: Aggasztóan sok a munkanélküli: <https://index.hu/gazdasag/2023/03/24/ksh-munkanelkuliseg-foglalkoztatottsag-munkaeropiac/>
14. István, D. D. (2012). Adósságválság, tőkeáttétel, adósságdinamika, július- augusztus.
15. János, K. (2015). *Közmunkások a legális munkaerőpiacon*.
16. József, V. (2013). *Gazdaságpolitikák világválság idején*. Typotex.
17. Katalin, S. (1999). *Makroökonómia*. Tatabánya: Tri-Mester Kiadó.

18. Kato, M. (dátum nélk.). "A NAIRU meghatározói: mi a strukturális az európai munkanélküliséggel? *Journal of Policy Modeling* 39.5: 883-908. Kato, Michiya. . In "A NAIRU meghatározói: mi a strukturális az európai munkanélküliséggel? *Journal of Policy Modeling* 39.5: 883-908. Kato, Michiya. (old.: 883-908.o.).
19. Lowell Eugene Gallaway, R. V. (1993). *Out of work: unemployment and government in the Twentieth-Century America*.
20. Makroökonómia. (2004). In B. N.-D.-M. Róbert. Gyöngyös: KRF kiadó.
21. Margo, R. A. (dátum nélk.). "A munkanélküliség okai és gyógymódjai a nagy gazdasági világválságban. *Interdiszciplináris Történeti Közlemények* 19.4: 553-583.
22. Meer, T. V. (2014). *Ethnic diversity and its effects on social cohesion, Annual Review of Sociology*, 40, 459–478. o. Forrás: <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-soc-071913-043309>
23. Mikroökonómia. (2009). In K. Mihály. Akadémia Kiadó.
24. Munkanélküliség a két világháború közötti Németországban: a munkaerő piac elemzése. (1927-1936). In N. H. Dimsdale.
25. *National Bureau of Economic Research*. (dátum nélk.). Forrás: <https://www.nber.org/>
26. Paul A. Samuelson, N. (1993). *Közgazdaságtan*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
27. Péter, T. (dátum nélk.). *Gazdaságtörténeti Közlöny*, 415-429.
28. Ruhm, C. (2000). Are Recessions Good For Your Health? Forrás: http://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/c_ruhm_are_2000.pdf
29. *Social Indicator Research*. (dátum nélk.). Forrás: <https://www.jstor.org/journal/sociindirese>
30. The Lancet. (2015).
31. Topp, N.-H. (dátum nélk.). "A munkanélküliség az OECD-ben az 1960-as évek óta. Mit tudunk? *Közgazdasági Lap* 115.500 : 1-27.
32. Zoltán, E. (2009). *Munkanélküliség és társadalmi kirekesztődés*.
33. Zsombor, F. Z.-M.-F. (2014). *A közmunka bebetonozza a nyomort*. Forrás: <https://www.hetek.hu/>

34. ZSUZSANNA, D. C.–P. (2015). *Kritikus ponton? Önkormányzati lakásgazdálkodás.*

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A foglalkoztatási ráta az Európai Unióban 2024-ben (%)
2. ábra: A népesség gazdasági aktivitása Magyarországon 2024 első negyed évében
3. ábra: Reálbérek által okozott munkanélküliség
4. ábra: Monetáris expanzió hatása
5. ábra: A jegybanki alapkamatláb alakulása 2008-2022
6. ábra: A háztartások és vállalatok összes adóssága néhány fejlett országban 1990-ben és 2009-ben a GDP százalékában
7. ábra: A költségvetési politika hatása az IS-LM rendszerben
8. ábra: A fiatalok munkanélküliek számának alakulása 2016-2022
9. ábra: A fiatalok munkanélküliek arányának alakulása %-ban kifejezve
10. ábra: A fiatalok munkanélküliségi rátája régióként
11. ábra: A munkanélküliek iskolai végzettség szerinti megoszlása 2010-ben és 2023-ban
12. ábra: A közmunkások számának átlagos évi értéke 2015-2022
13. ábra: A munkanélküliség alakulása az EU-ban és az USA-ban
14. ábra: Phillips-görbe

Táblázatok jegyzéke

1. Táblázat: A minimálbérek alakulása Magyarországon 2013-2023.
2. táblázat: Ausztriába kivándorló magyar állampolgárok 2019-2023 között

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Nagypál Boglárka
A Hallgató Neptun kódja: M2TVAW
A dolgozat címe: A munkanélküliség okai és következményei
A megjelenés éve: 2024.
A konzulens intézetének neve: Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Közgazdasági és Természeti Erőforrások Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizgabizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: Gödöllő, 2024. október 29.

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Nagypál Boglárka (hallgató Neptun azonosítója: M2TVAW) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Gyöngyös, 2024. október 29.

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.